

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Adéla Roedlová

Současné trendy v otcovství v České republice

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: **Adéla Roedlová**

Vedoucí práce: **PhDr. Gabriela Munková, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ROEDLOVÁ, Adéla. *Současné trendy v otcovství v České republice*. Praha, 2010. 63 s. Bakalářská práce. Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Vedoucí práce PhDr. Gabriela Munková, CSc.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o specifikách současného otcovství v České republice. Práce nejprve sleduje vývoj otcovství z hlediska historických etap a poté definuje otcovství na základě tří hledisek: legislativního, psychologického a z hlediska rozdílností mezi mateřstvím a otcovstvím. Poté se práce zaměřuje na současná specifika fenoménu otcovství, především na teorie, které se zabývají větším zapojením otců do péče. V těchto teoriích je definován nový otec, který se aktivně zapojuje do péče o dítě, zastává domácí práce a aktivně vytváří vzájemný vztah s dítětem. Výzkumná část práce zkoumá, zdali čeští otcové směřují k novým formám otcovství, nebo zůstávají v tradičních schématech. Výzkum ukazuje, že v České republice převládají otcové tradiční, u kterých se však objevují nové formy smýšlení.

Klíčová slova

Otcovství, noví otcové, rodina, gender, Česká republika

Annotation

This thesis deals with the specifics of contemporary fatherhood in the Czech Republic. The first part of the thesis follows the development of fatherhood in terms of historical stages and then defines fatherhood on the basis of three criteria: the legislative, psychology and in terms of differences between motherhood and fatherhood. Then it focuses on the specifics of the current phenomenon of fatherhood, especially on the theory that deals with increased involvement of fathers in childcare. These theories define a new father who actively participates in childcare, housework and is engaged in emotional relationship with a child. Research part examines whether the fathers in Czech Republic aim to new forms of fatherhood, or remain in traditional patterns. Research shows that in the Czech Republic there is dominance of traditional fathers. On the other hand, we can find the features of new fatherhood in their way of thinking.

Keywords

Fatherhood, new fathers, family, gender, Czech Republic

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Adéla Roedlová.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Gabriele Munkové, CSc. za podnětné rady a pomoc při psaní bakalářské práce. Touto cestou také děkuji Mgr. Miriam Kotrusové, Ph.D. za ochotu, se kterou se mé práci vždy věnovala.

Institut sociologických studií UK FSV
Teze BAKALÁŘSKÉ práce

Příjmení a jméno: Adéla Roedlová

Imatrikulační ročník: 2007

Studijní obor: Sociologie a sociální politika

Předpokládaný název: Role otce v rodinné politice a v rodině samotné

Předpokládaný termín dokončení: LS 2010

Jméno konzultanta: PhDr. Munková Gabriela, Csc., ISS, KVSP

Zdůvodnění výběru tématu:

O ženě, jejím vztahu k dítěti a o sladění profesní kariéry s rolí matky již bylo napsáno mnohé, zatímco téma otcovství nalezneme v odborné literatuře zřídka. Pokud se rolí otce literatura zabývá, tak především v souvislosti s právními otázkami, jako je např. určení otcovství nebo neplacení výživného. Ráda bych se tedy ve své bakalářské práci zaměřila na muže v roli otce z pohledu rodinné politiky.

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce:

Předmětem bakalářské práce bude rozbor rodinných politik převážně se zaměřením na roli otce. Budu zde řešit, jaké má otec možnosti a pravomoci přímo se podílet na péči o dítě. Zaměřila bych se především na možnosti muže nastoupit na rodičovskou dovolenou a pečovat o nemocné dítě. Chtěla bych kvantifikovat počet mužů, kteří toho využívají. Provedu zde tedy celkovou charakteristiku nástrojů státu v této oblasti nejprve z pohledu historického vývoje v České republice zhruba od první republiky až po hlubší analýzu současného stavu a připravovaných opatření. V druhé části bych provedla komparativní analýzu otcovské péče ve vybraných evropských státech. Jako srovnávací státy bych volila Švédsko, Velkou Británii, Francii a Německo, protože jejich koncepce rodinných politik je v zásadě rozdílná. Jednotlivé dopady opatření bych ráda doplnila o komentář a názory psychologů a sociologů, zabývajícími se vývojem dítěte a rodinou.

Základní literatura:

Práce a péče, Proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky v EU, kol. aut., SLON, 2008

Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé / Hana Maříková, Praha : Sociologický ústav AV ČR, 1999

Otec jako pečovatel, Radka Dudová, článek na stránkách Sociologického ústavu AV ČR, Rozporuplné diskursy otcovství, Radka Dudová z portálu Genderonline.cz

Muži a práce, Radka Dudová, článek na stránkách Sociologického ústavu AV ČR,

Brožura Aktivní otcovství, která vyšla v rámci projektu EU EQUAL

MATEŘSTVÍ, OTCOVSTVÍ A MOC, Radka Radimská, článek na stránkách Sociologického ústavu AV ČR,

Průvodce otcovstvím, aneb, bez otce se nadá žít, Eduard Bakalář, Vyšehrad, 2002

Fatherhood: research, interventions and policie, Elizabeth Peters, Randal D. Day, Haworth Press, 2000

Making men into fathers: men, masculinities, and the social politics of fatherhood, Barbara Meil Hobson, Cambridge University Press, 2002

Contemporary Family Policy: A Comparative Review of Ireland, France, Germany, Sweden and the UK, Mary Daly, Sara Clavero, Institute of Public Administration

Úvod	10
1. Cíle práce a výzkumné otázky	12
2. Metodologie	14
2.1 Metoda sběru dat.....	14
2. 2 Způsob zpracování dat	14
3. Otcové v proměnách času	16
4. Vymezení otcovství pomocí různých pohledů	18
4.1 Otcovství z hlediska legislativy České republiky	19
4.2 Otcovství z hlediska psychologie a vztahů	22
4.2.1 Zkoumání vlivu otce na dítě	23
4.2.2 Zkoumání vlivu dítěte na otce.....	25
4.3 Rozdíly mezi mateřstvím a otcovstvím: sociologický pohled.....	25
4.3.1 Muži versus ženy	26
4.3.2 Mateřství versus otcovství.....	27
5. Současná specifika fenoménu otcovství	31
6. Výzkumná část	33
6.1 Cíl výzkumu	33
6.2 Výzkumný soubor	33
6. 3 Výsledky.....	34
6.3.1 Rodičovská dovolená v České republice	35
6.3.2 Jak intenzivně se o své děti otcové starají.....	40
6.3.3 Podíl otců na zajištění každodenního fungování rodiny	46
6.3.4 Závěry výzkumu	49
Závěr	51

Úvod

O ženě, jejím vztahu k dítěti a o sladění profesní kariéry s rolí matky již bylo napsáno mnohé, zatímco téma otcovství nalezneme v odborné literatuře zřídka. Rolí otce se literatura donedávna zabývala především v souvislosti s právními otázkami, jako jsou např. určení otcovství, neplacení výživného a péče o dítě po rozvodu. V poslední době se však především v rámci gender studies objevují různé teorie o tzv. nových otcích a o vztahovém otcovství. Vycházejí speciální publikace pro nastávající otce, otcové jsou přítomni u porodů a dokonce mohou nastoupit na rodičovskou dovolenou. Tyto události jasně naznačují, že v instituci otcovství došlo ke změně. Změny samozřejmě neproběhly pouze v rámci otcovství, ale změnilo se i pojetí samotné mužské role a došlo ke změnám v rodině.

V době, kdy je krize rodiny či obrovské procento rozvodů skloňováno odborníky i médií velice často, je třeba pohlédnout na rodinu z jiné perspektivy. Myslím si, že by bylo vhodné zkoumat rodinu z pohledu jednoho z jejích hlavních aktérů, který však bývá často opomíjen. Svůj hlavní zájem tedy zaměřím na otce. V práci budu zkoumat pohled na otcovství z různých perspektiv. Zaměřím se také na současné teorie o otcovství a legislativu na poli otcovství. Budu se věnovat otcovství z hlediska právní, psychologické i sociologické stránky. Ve své práci představím různé typy otců, kteří se vyskytují v současné společnosti, a také uvedu jejich představy a názory na jejich roli otce.

Abychom mohli mluvit o současných a nových otcích, je třeba představit otce dřívějších generací a alespoň v hrubých obrysech naznačit vývoj, kterým instituce otcovství prošla. Ve své práci tedy nastíním vývoj otcovství a zároveň se ve své práci dotknu tématu vývoje rodiny.

Jak už bylo výše zmíněno, prodělalo otcovství obrovské změny. Od počátku 19. století, kdy byl otec ztělesněním moci a autority, zastupoval svou manželku i děti před právem, určoval dědictví a po rozvodu (i když k němu docházelo velice sporadicky) bylo dítě automaticky svěřováno otci, až po počátek 20. století, kdy se šířil kult mateřství. Role matky a mateřské instinkty bývaly v té době často přeceňovány a matce se přisuzovala nezastupitelná role při zdravém vývoji dítěte. V těchto dobách měl v evropské společnosti otec fungovat jako živitel rodiny a na psychický vývoj měla zdánlivý vliv pouze matka. Už na počátku dvacátého století se však psychoanalytici shodují, že otec hraje při vývoji dítěte nezastupitelnou roli, a pokud není fyzicky přítomen, je třeba o něm alespoň hovořit. [Radimská 2002]

Jelikož bude moje bakalářská práce zaměřena především na muže, nelze se nedotknout i tématu žen, potažmo nerovnosti mezi oběma pohlavími v oblasti rodiny.

V jedné z kapitol tedy představím odlišné názory vědců na rozdíly mezi ženami a muži a naváží hlavními rozdílnostmi a podobnostmi mezi mateřstvím a otcovstvím. Jedna ze základních teorií, která je zmiňována při zkoumání genderu a nerovností, je teorie sociálních rolí. V době, kdy byla vlivná Parsonsova sociologická teorie rolí (50. léta) a rolové uspořádání v rodině, byla matka považována za osobu, která díky své péči a starostlivosti poskytuje citové zázemí a podporu ostatním členům rodiny. Otec byl považován za toho, kdo zajišťuje rodinu materiálně a kdo otevírá dětem svět mimo rodinu. [Maříková 2006]

Na schematičnost a problematičnost tohoto uspořádání upozornila psycholožka B. Friedan. Tento sociální problém spočíval především v nerovnosti sociální pozice mužů a žen. Existovaly nerovnosti v jejich rozdílné sociální evaluaci a perspektivách společenského uplatnění, které se k jejich rolím v tomto uspořádání vážou. Začalo být tedy jasné, že je třeba pohled na rodinné i nerodinné role mužů a žen přehodnotit. [Maříková 2006] Současné teorie, které v práci představím, zejména teorie aktivního otcovství, mají za úkol zmenšit nerovnosti, jež v rodině v důsledku nerovného rozdělení činností vznikají.

V práci také uvedu současná specifika fenoménu otcovství. V nedávné minulosti se totiž objevil koncept tzv. „nového otcovství“, kde je otec pojímán jako stejně schopný a kompetentní rodič jako matka. Předpokládá se, že takový otec se aktivně podílí na výchově dětí, ale také na každodenní rutinní péči o ně. Dále se od „nového otce“ očekává větší citové zapojení v rodině, které má pozitivní vliv na děti i matku. [Maříková 2006]

Také se hovoří o tzv. „aktivním otcovství“, které nahrazuje otcovství institucionální, kde představoval otec hlavní autoritu a moc. Otcové se v současnosti snaží být pro své dítě trenérem a průvodcem v oblasti rozvíjení a sebeuskutečňování. Problémem je, že toto nové otcovství není vždy podporováno matkami, které ho mohou brát jako konkurenci, a zároveň nemá institucionální a právní rámec. Otcům je na druhou stranu velice často vyčítána jejich nízká participace na výchově, vzdělávání a nepřítomnost či rezignace na otcovskou roli. [Radimská 2002]

Ve výzkumné části práce se budu snažit pomocí strukturovaných rozhovorů zjistit, zdali se myšlení českých otců stále pohybuje v tradičních schématech, nebo mají nakročeno k otcovství novému.

1. Cíle práce a výzkumné otázky

Předmětem mé bakalářské práce bude analýza současného stavu otcovství se zaměřením na Českou republiku. Blíže budu zkoumat především vztah otce a dítěte, který podrobím analýze z různých aspektů. Nejprve se zaměřím na právní, poté na psychologické a nakonec na sociologické hledisko. Protože k otcovství neodmyslitelně patří mateřství, věnuji jednu kapitolu výzkumu diferencí a podobností mezi mateřstvím a otcovstvím. Jelikož se v soudobé sociologické literatuře běžně používá termín „noví otcové“ či „pečující otcové“, kteří navazují s dítětem vztah jiný a obecně bližší než otcové tradiční, provedu také exploraci, jak je tento typ otců zastoupen v České republice. Noví otcové jsou také spojováni s ochotou nastoupit na rodičovskou dovolenou, proto se ve své práci pokusím stanovit, jak fenomén rodičovské dovolené vnímají čeští otcové a za jakých podmínek by na ni nastoupili. Do svého výzkumu zahrnu především úplné rodiny, ovšem bez ohledu na to, zdali jsou rodiče dítěte oddáni. Ve své práci jsem si položila tři **základní** výzkumné otázky:

- Jaký je v současné západní společnosti vztah otců k jejich dětem?
- Jaké jsou současné trendy v otcovství? Změnila se nějak role otce v rodině?
- Pronikly současné trendy v otcovství i do České republiky?

Z těchto základních otázek jsem si pak vytvořila otázky **specifické**:

- 1) Jak se dle zákona stává muž otcem? Jak vzniká z legislativního aspektu vztah otec - dítě?
- 2) Jak působí otec na dítě a naopak jak působí dítě na otce?
- 3) Jak lze vymezit vztah otce a dítěte z hlediska sociologických teorií?
- 4) Jak můžeme definovat nové, pečující a aktivní otce?
- 5) Přebírají otcové nějaké vlastnosti a činnosti, které byly dříve typické a charakteristické pouze pro matku?
- 6) Jak se liší otcovství a mateřství?
- 7) Předmět mého empirického výzkumu formuluji následovně: Směřují čeští otcové k novým formám otcovství, nebo zůstávají v tradičních schématech?

Na tyto otázky se budu snažit odpovědět prostřednictvím současné západní i české literatury a svého vlastního výzkumu, v rámci něhož jsem provedla osm rozhovorů s mladšími otci.

Rozhodla jsem se tedy zkoumat fenomén otcovství. Odborná literatura mu věnuje pozornost většinou pouze tehdy, pokud se vyskytne v nějaké jiné formě, než je obvyklé, což je např. otcovství po rozvodu, rodičovská dovolené otců nebo nevlastní otcovství. Usoudila jsem, že bude přínosné pohlížet na otcovství v jeho čisté formě tak, jak je v české společnosti zastoupeno nejčastěji. Budu se věnovat výhradně úplným rodinám, ovšem bez ohledu na to, zdali jsou rodiče dítěte oddáni.

2. Metodologie

V této kapitole představím výzkumné metody, které použiji ve své bakalářské práci. Zaměřím se především na metodu aplikovanou ve výzkumné části práce, protože v teoretické části využívám zejména deskriptivně analytických metod.

2.1 Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsem použila polostrukturovaný rozhovor. Jeho scénář byl vyvinut na základě studia odborné literatury a poté upravován podle nabytých zkušeností a pilotního rozhovoru tak, abych pomocí něj dokázala odpovědět na výzkumnou otázku – viz Příloha č. 1.

Rozhovory probíhaly během měsíců března a dubna v roce 2010. Jednoho z otců jsem znala osobně, na ostatní jsem dostala kontakt od známých. Metoda výběru byla tedy nenáhodná, což je hlavní omezení mého výzkumu. Žádný z oslovených mužů účast na výzkumu neodmítl. Výzkumný rozhovor trval průměrně 30 minut a místo konání se většinou odvíjelo podle časových možností respondentů. Tři rozhovory (Vítek, Honza, Tomáš) proběhly u respondentů doma, další čtyři rozhovory (Šimon, Aleš, Lukáš, Michal) proběhly v restauračním zařízení nebo kavárně a jeden se konal u respondenta na pracovišti (Roman). Respondenti byli seznámeni s účelem výzkumu i s tím, jak bude nakládáno s pořízenými daty.

Výzkumný rozhovor jsem rozdělila do pěti částí (přípravy na potomka a porod, péče o malé dítě, činnost s dětmi, otcovství obecně a rodičovská dovolená). Během otázek, které se týkaly rodičovské dovolené, jsem muže seznámila s aktuálními variantami rodičovské dovolené v České republice včetně finančního aspektu.

Na mužích bylo patrné, že o svém otcovství nejsou zvyklí příliš mluvit, ale po prvních otázkách se situace vždy zlepšila a pak už jim nedělalo problém se otevřít. Otcové také velice často zjišťovali, co jsem se dozvěděla od ostatních. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a následně přepsala.

2. 2 Způsob zpracování dat

Pro svoji práci jsem zvolila kombinaci kvantitativního a kvalitativní výzkumu. Kvalitativním výzkumem rozumíme „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.*“ [Strauss, Corbinová

1999: 10]. Rozhodla jsem se tak na základě podstaty zkoumaného problému. Snažím se totiž odhalit podstatu zkušeností určitých subjektů. V mém případě jsou to zkušenosti mužů s otčovstvím. Pro kvalitativní výzkum jsem se též rozhodla z toho důvodu, že validní a reliabilní kvantitativní výzkum byl za mých podmínek v podstatě neproveditelný. Jednotlivá zjištění ze svého kvalitativního výzkumu jsem doplnila o výsledky výzkumů kvantitativních, které byly v České republice provedeny v minulých letech. Pro doplnění jsem použila následující kvantitativní výzkumy: Rodiče 2005, Proměny 2005, Harmonizace rodiny a zaměstnání 2005, Podoby otčovství v ČR z roku 2010 a data ČSÚ.

Směřovala jsem svoji pozornost na zkoumanou oblast a nechávala vynořit to, co je v této oblasti významné. V práci jsem ověřovala již vytvořené teorie. Zpracování otázek a jejich dopředu definovaná struktura však spíše odpovídají výzkumu kvantitativnímu.

Přepisy rozhovorů jsem poté pozorně pročetla a snažila jsem se pojmenovat pojmy a témata, o kterých respondenti hovořili. Poté jsem provedla komparaci jednotlivých rozhovorů a zjišťovala, zda se pojmy z jednoho rozhovoru vyskytují také v ostatních. Posléze jsem jednotlivé jevy kategorizovala, tj. seskupila jsem pojmy, které příslušely stejnému jevu. Díky tomuto postupu se začaly vynořovat některé možné kategorie, které se jevily jako nejdůležitější pro odpověď na moji výzkumnou otázku.

3. Otcové v proměnách času

Nejstarší období lidského druhu, od kterého lze sledovat vývoj otcovství, je pravěk.¹ Zde došlo k rozdělení mužských a ženských rolí, které v jistém smyslu zůstávají dodnes. Ženy se staraly o děti a muži zajišťovali potravu a obranu. Lidský samec se totiž na rozdíl od lidoopů naučil o potravu dělit se svými potomky. Od této chvíle se dle Zoji dá muž považovat za otce. V období prehistorie se pro muže stala rodina místem návratu, a s tím, jak si utvářel vztah se svou partnerkou, utvářel si vztah i ke svým dětem. [Zoja 2005: 39-41]

Zoja tvrdí, že pro porozumění současnému otcovství musíme pochopit otcovství v době antického Řecka. Podstatu otcovství v tomto období ukazuje autor na příkladech řeckých bájí a mýtů, kde byl otec výrazně nadřazen matce. V Řecku se otec stává tím, kdo cíleně navazuje vztah se svým dítětem, kdo cítí zodpovědnost vůči rodině a je věrný své družce. V tomto období také otec denně opouští domov, aby se konfrontoval se světem za pomoci zbraní, ať už reálných nebo symbolických. Otec musel disponovat nejen agresivní kapacitou, ale i obranným mechanismem. Agresivita se dnes projevuje pevným hlasem a schopností se okamžitě rozhodnout a obraný rys zase znamená kladení odporu nepřátelům, ale i požadavkům a emocím, kterými rodina na otce tlačí. V samotné osobnosti otce se totiž objevuje rozpor citu a rozumu. [Zoja 2005: 67-100]

V Římě již bylo otcovství sociálně a právně přesně definováno. Bylo zde ovšem zapotřebí, aby otec vyjádřil svoji vůli k otcovství.² Na rozdíl od Řecka byl v Římě otec učitelem svých dětí. Když se v Římě zvýšil počet rozvodů a nemanželských dětí, zavedla se zde otcovská povinnost dítě zaopatřit. Dítě, u něhož neprojevil žádný muž vůli k otcovství, zůstalo bez otce. Otcovská láska tedy vyplývala ze svobodné volby. [Zoja 2005: 145-148]

Ve středověku získal termín otec silně náboženský kontext, římskokatolická církev zavádí pro své kněze titul „otec“ (pater) a svou hlavu nazývá „papež“ (papa je pojem etymologicky odvozený od slova otec). Do popředí se také dostala postava Marie jako

¹ Pokud vezmeme v úvahu dávnou minulost lidského druhu, nabízí se otázka, od které doby je známo biologické otcovství. Tedy kdy člověk přišel na souvislost konkrétního pohlavního styku muže a ženy a následným těhotenstvím a porodem. Objevení této souvislosti je však velice obtížně datovatelné. Již však v nejstarších literárních památkách je tato souvislost známá, což dokládá např. vznik mýtu o Osirisovi, který je datován do 5. tisíciletí před Kristem. [Bakalář 2002]

² Otec syna veřejně zvedl do výšky, čímž vyjádřil, že za něj přejímá zodpovědnost. Vztah k dceři se omezil pouze na materiální zaopatření. [Zoja 2005: 146]

Matky, která drží v náručí božské dítě. V té době církve ustanovila, že muž je automaticky otcem všech dětí narozených v manželství. Vymizel tedy rituál přijetí. [Zoja 2005: 148-151]

Osvícenství znamenalo pro otcovství další zlom. Objevují se první díla zaměřená na otcovství a výchovu (viz Rousseau a Voltaire). Rodinný absolutismus otce a státní absolutismus panovníka tedy skončily zároveň, protože se výchova dětí přenesla převážně do škol [Zoja 2005: 155-157]

Po Francouzské revoluci sice otec zůstal i nadále hlavou rodiny, ale matka získala možnost horizontální mobility, protože se mohla znovu vdát. V období před průmyslovou revolucí trávili otcové, převážně ze střední třídy, většinu času prací, která je neodváděla daleko od domova. Otec byl s dětmi v každodenním kontaktu a předával jim pojetí mužské role. [Zoja 2005: 158]

Po průmyslové revoluci se objevil fenomén „neviditelného otce“. Muži totiž trávili velké množství času v továrně. Sice i nadále splňovali vyživovací roli vůči své rodině, ale již nesloužili svým dětem za vzor. Absence této otcovské role platí i během obou světových válek. [Zoja 2005: 162-171]

Zoja je k dalšímu vývoji otcovství velice skeptický a domnívá se, že dojde ještě k hlubšímu odcizení otců. Otec není u rodiny fyzicky přítomen a ztratil svůj iniciační obřad přijetí dítěte.

Lamb definuje čtyři základní vývojové epochy otcovství: morální učitel, živitel rodiny, otec, předávající pohlavní role a pečující otec. Tyto vývojové epochy lze historicky zařadit do jednotlivých historických období podle toho, co se v nich od otcovské role očekávalo. První epochu otcovství je možné datovat ještě před průmyslovou revolucí. V této době byli otcové zodpovědní především za morální vývoj dítěte a jeho vzdělání, s pozdějším zaměřením na četbu bible a předávání křesťanských hodnot. Druhá epocha je charakterizována rolí živitele a přichází spolu s průmyslovou revolucí. V tomto období bylo zdůrazňováno genderové rozdělení prací na pečující a zajišťující. Další epocha je spjatá s předáváním genderových rolí. V tomto období byla totiž mužova přítomnost v rodině považována za důležitou především z hlediska předávání genderových rolí mladým chlapcům. Otec měl za úkol naučit svého syna správné vzorce chování, které jsou pro muže typické a pomáhají mu zvládnout vést rodinu. Poslední epocha je podle Lamba zřetelným dokladem toho, že v instituci otcovství došlo k vývoji. Kvalita otce se v této epoše posuzuje podle toho, jak se angažuje v péči o dítě, ale zároveň i podle požadavků, které byly kladeny v epochách předchozích. Lamb ovšem poznamenává, že zůstává otázka, zdali jsou otcové z poslední epochy skutečnou sociální realitou nebo pouze konstrukcí. [Lamb 1987 in: Williams 2008: 488]

4. Vymezení otcovství pomocí různých pohledů

Pojem otcovství v sobě zahrnuje celou řadu významů. Můžeme o něm mluvit z hlediska biologického, tedy převážně ve smyslu vzniku nového života a určování otcovství. Touto sférou se budu zabývat v části s názvem Definice otcovství z hlediska legislativy České republiky. Dále můžeme na otcovství nahlížet z pohledu vztahu otce a dítěte. Je možné zkoumat vzájemné vztahy, působení, emoce a potřeby obou aktérů. S tímto vztahem čtenáře seznámím v další části s názvem Vymezení otcovství z hlediska psychologických teorií. Jelikož je tento směr zkoumání otcovství doména především psychologie, představím pouze základní teorie. Třetí sférou, kterou otcovství skýtá, je společenské vnímání otců. V této části se zaměřím především na rozdíly ve vnímání mateřství a otcovství.

Jednotlivé aspekty otcovství představuji v práci kvůli komplexnímu pojetí celé problematiky. Právní rámec České republiky definuji z toho důvodu, že nám pomůže pochopit, jak je otec vnímán ve společnosti. *„Zákony odrážejí společenské normy, a zároveň je pomáhají formovat.“* [Valouchová 2008: 36] Množství paragrafů naznačuje, že v této oblasti často dochází k problémům a vedou se i soudní spory.

Jeden ze závažných problémů, který se v právním rámci otcovství objevuje, je svěřování dítěte do péče po rozvodu rodičů. Stabilně je totiž přes 90 % dětí svěřováno soudem po rozvodu do péče matky.³ Toto číslo samozřejmě také vypovídá o roli otců ve výchově a péči o děti v České republice. [Bakalář 2002: 196] Zároveň však tento fakt vzbuzuje pozornost a vede k otázce, zda nedochází k diskriminaci otců při rozhodování o výchově dítěte. Studie Hastrmanové, kterou provedla na základě hloubkových expertních rozhovorů, však tento fakt popírá. *„Podle výpovědí oslovených soudců je hlavní příčinou „nerovného“ svěřování dětí do výhradní výchovy to, že o děti ve skutečnosti žádá jen malé procento otců.“* [Hastrmanová 2007] Zároveň v přibližně 70-90 % případů přicházejí rodiče k soudu s již stanovenou dohodou, která současně obsahuje i dohodu o uspořádání výchovy a péče o dítě po rozvodu. V těchto případech bývá rodičem, který tuto roli přebírá, většinou právě matka. [Hastrmanová 2007] Otcovství po rozvodu je velice aktuální a široké téma, které však v delší formě nemá v mé práci opodstatnění, a proto nechávám otázku porozvodové péče zčásti otevřenou.

³ Stejná statistika ze zemí západní Evropy je obtížně dostupná. Existuje však údaj ze Spojeného království, kde je 11 % dětí svěřováno do péče otců. [Bakalář 2002: 194] Profesor Z. Matějček se dle klinických zkušeností domnívá, že 15 až 20 procent dětí svěřených do péče matky by se mělo lépe u otce. [Bakalář 1996 in: Bakalář 2002: 194]

4.1 Otcovství z hlediska legislativy České republiky

Určování otcovství se věnuje Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. v platném znění. Tento zákon, pocházející z roku 1963, prodělal však od svého schválení mnoho změn a dočkal se rozsáhlého doplnění. Určením rodičovství se zabývá druhá část, konkrétně třetí hlava.

Z hlediska zákona existuje pochopitelně mnohem více způsobů určení otcovství, než je tomu u mateřství. Dle zákona je totiž matkou dítěte žena, která ho porodila. Vymezení tohoto vztahu je definováno pouze v jednom paragrafu, oproti otcovství, kterému se věnuje paragrafů celkem jedenáct. Otcovství ve vztahu k manželství řeší paragraf 51. V tradiční rodině se tedy muž stává otcem na základě znění tohoto odstavce: *„Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne po zániku manželství nebo po jeho prohlášení za neplatné, považuje se za otce manžel matky.“* [Zákon č. 94/1963 Sb., § 51] Otcovství však může manžel do šesti měsíců od zjištění, že se jeho manželce narodilo dítě, u soudu popřít, což definuje paragraf č. 57. Stejně právo má však podle paragrafu č. 59 i matka, která může do šesti měsíců od porodu popřít manželovo otcovství.

Dále paragraf č. 51 definuje i určení otcovství po zániku manželství a v případě prohlášení muže za mrtvého. Paragraf č. 52 definuje otce na základě konsensu. Za otce je totiž považován i muž *„jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, učiněným před matričním úřadem nebo soudem.“* [Zákon č. 94/1963 Sb., § 52]. Druhá a třetí část definují výjimky pro nezletilé otce a duševně nemocné matky. Další paragraf říká, že dítě může mít na základě prohlášení rodičů otce již v prenatálním stavu. Pokud nedojde k určení otcovství na základě předchozích ustanovení, je možné jednat podle paragrafu č. 54, který říká, že *„nedošlo-li k určení otcovství podle předchozích ustanovení, může dítě, matka i muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil soud.“* [Zákon č. 94/1963 Sb., § 54, odst. 1]

Zbylé paragrafy řeší problémy, které mohou během určování otcovství nastat. Za povšimnutí ještě stojí 3. odstavec paragrafu č. 54, který se zabývá určením otcovství při umělém oplodnění. Je-li tedy dítě počato umělým oplodněním ženy z asistované reprodukce, je otcem dítěte muž, který dal k umělému oplodnění souhlas. To platí, pokud by se ovšem neprokázalo, že žena otěhotněla jinak.

Problém s určením či popřením otcovství má ročně přibližně 2500 otců. [Data ČSÚ, Zaostřeno na ženy a muže 2008] V roce 2008 to bylo 2472 otců. Chceme-li určit, jaké procento otců má potíže s určením nebo popřením otcovství, pak musíme stanovit, kolik je vlastně otců. Jeden z možných ukazatelů je počet živě narozených dětí, kterých tehdy bylo 114 632 [ČSÚ, Statistická ročenka 2009], přičemž jedno dítě se rovná

jednomu otci, tedy 114 632 otců. Podle tohoto ukazatele by otcové, kteří mají problémy s určením nebo popřením rodičovství představovali 2,2%. [výpočet dle Bakalář 2002: 194] Tento ukazatel je však třeba brát velice orientačně, protože někteří muži zplodili během roku více potomků než jednoho.

Tabulka 1: Počet otců, kteří mají problémy s určením či popřením otcovství

Potíže s určením a popřením otcovství						
rok	1995	2000	2005	2006	2007	2008
počet otců	2002	2164	2456	2376	2516	2472
otcovství popřeno	919	1083	1209	1234	1241	1351
otcovství určeno	329	334	324	393	374	314
jiný výsledek	754	747	923	749	901	807

Zdroj: Data ČSÚ, Zaostřeno na ženy a muže 2009. Výpočet: A. Roedlová

Z tabulky vidíme, že od roku 2005 zůstává počet mužů, kteří mají problémy s určením či popřením otcovství, víceméně konstantní. Dle statistik vychází, že soudních rozsudků, které otcovství popírají, je zhruba třikrát až čtyřikrát víc než rozsudků, které otcovství určují. Například v roce 2008 bylo otcovství zamítnuto ve 1351 případech a určeno ve 314 případech. První typ rozsudku souvisí především s nevěrou manželky a druhý typ rozsudku se týká otců, kteří se ke svému otcovství nehlásí. [Bakalář 2002: 195] Popření otcovství přitom proběhlo v roce 2008 nejčastěji na návrh matky (851) a až pak otce (370). Ve 130 případech vnesla návrh jiná oprávněná osoba. Tyto údaje zůstávají od roku 2005 víceméně konstantní, vzhledem k počtu narozených dětí. [ČSÚ, Statistická ročenka 2009] Pod položkou v tabulce s názvem jiný výsledek se skrývá např. zamítnutí návrhu na určení otcovství nebo jiný výsledek řízení o návrhu na popření otcovství.

Další legislativní opatření, které se ve spojitosti s otcovstvím v Zákonu o rodině objevuje, je rodičovská zodpovědnost. Je to vlastně institut zahrnující nejdůležitější práva a povinnosti rodiče k jeho nezletilému dítěti.⁴ [Grossová 2006: 22] Rodičovskou zodpovědnost vymezuje paragraf č. 31. „Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností: a) při o péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho

⁴ „Pojem ´rodičovská zodpovědnost´ byl zaveden do našeho právního řádu zákonem č. 91/1999 Sb., tzv. velkou novelou zákona o rodině. [Grossová 2006: 22] Tento pojem nahradil stávající „rodičovská práva a povinnosti.“ [Tamtéž]

zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, b) při zastupování nezletilého dítěte, c) při správě jeho jmění." Ke zbavení rodičovských práv dochází, pokud se rodič o své dítě dlouhodobě nezajímá a zanedbává své povinnosti, nebo zneužívá-li své rodičovské zodpovědnosti. [Zákon č. 94/1963 Sb., § 44] Jakýmsi předstupněm odejmutí rodičovské zodpovědnosti je její omezení, což může uskutečnit pouze soud, který zároveň stanoví rozsah tohoto omezení. [Zákon č. 94/1963 Sb., § 44, odst. 2] Odejmutí rodičovské zodpovědnosti je samozřejmé v případě, že se rodič úmyslně dopustí trestného činu proti svému dítěti nebo ke spáchání trestného činu své dítě mladší patnácti let použije. [Zákon č. 94/1963 Sb., § 44, odst. 4] Na závěr je třeba říci, že dle 34. paragrafu náleží rodičovská zodpovědnost oběma rodičům. Pro názornost uvádím tabulku o počtu otců a matek zbavených rodičovské zodpovědnosti.

Tabulka 2: Rodičovská zodpovědnost

Rodičovská zodpovědnost							
		1995	2000	2005	2006	2007	2008
omezena	matka	2	21	61	26	25	32
	otec	4	12	28	9	12	21
	oba	5	13	122	46	22	76
zbavena	matka	48	121	135	141	170	158
	otec	106	207	226	213	267	214
	oba	66	123	130	140	140	132

Zdroj: Data ČSÚ, Zaostřeno na ženy a muže 2009.

Z tabulky vyplývá, že počet matek, kterým byla rodičovská zodpovědnost omezena, výrazně převyšuje počet otců. Zatímco počet otců, kteří byli rodičovské zodpovědnosti zbaveni, až dvojnásobně převyšuje počet matek. Domnívám se, že je to způsobeno tím, že se ženy v průměru dopouštějí méně trestných činů než muži [ČSÚ, Zaostřeno na ženy a muže 2009], a tudíž nebývají jejich přečiny proti zákonu ve spojitosti s rodičovskou zodpovědností tak závažné, aby jim bylo nutné zodpovědnosti přímo odebrat. Jako druhá možnost interpretace tabulky se nabízí jistá zaujatost soudkyň proti mužům, kterých je v české justici mnohem více než soudců [Zemanová 2008]. Za podobný přečin může být otci rodičovská zodpovědnost odebrána, zatímco ženě pouze pozastavena. Tato situace může nastávat především u matek samoživitelek.

Pokud byli rodičovské zodpovědnosti zbavení oba rodiče, je dítěti určen opatrovník, který bude dítě vychovávat a spravovat jeho majetek místo rodičů dítěte.

Poručníkem by měla být v nejlepším případě osoba, kterou doporučí rodiče. Pokud se tak nestane, určí soud poručníka z řad příbuzných nebo jiných fyzických osob. Tento poručník však nemá ve vztahu k dítěti žádné vyživovací povinnosti. [Evropská komise, Evropská justiční síť, 2006]

Z výše uvedených ustanovení je zřejmé, že otcovství má v legislativě České republiky poměrně silné ukotvení a ani jeden z rodičů není v zákonech diskriminován.

4.2 Otcovství z hlediska psychologie a vztahů

Zpočátku je třeba říci, že se výzkumy orientované na otce začaly objevovat až v 70. letech minulého století v rámci zkoumání, která se zaměřovala na sledování interakce mezi rodičem a dítětem. Do té doby se výzkumy zabývaly především vztahem matky a dítěte. Z těchto studií vycházely závěry, že matka je pro kojence a malé dítě nejdůležitější osoba a otcova role spočívá především v podpoře matky. [Erhard, Janig 2006: 165] Poté, co se výzkumy začaly specializovat na vztah otců k nejmenším dětem, se ukázalo, že neexistují rozdíly v počáteční schopnosti a kompetenci matky a otce pečovat o novorozence. Zjistilo se však, že muži nejsou k péči o nejmladší děti dostatečně motivováni a není na ně v této oblasti vyvíjen nátlak jako na ženy, navíc jim péče není kulturně ani sociálně umožněna. [Lamb 1981, 1986 in: Maříková 2002]

Výzkumy zaměřené na tzv. aktivní otce, kteří se více podíleli na péči, sledovaly především tyto oblasti:

- vliv péče otce na psychiku a osobnost obou rodičů
- vliv většího zapojení otce na dítě a jeho vývoj
- vliv většího zapojení otce na rozdělení generových rolí v rodině
- vliv většího zapojení otce do vztahů v rodině
- vliv aktivního otce na profesní uplatnění a kariéru obou rodičů.

[Maříková 2002]

Výsledky výzkumů viz 4.2.2 Zkoumání vlivu dítěte na otce. Pokud se ovšem zaměříme pouze na vztah otce a dítěte, což je převážně náplní mé práce, je možné ho zkoumat obousměrně, tedy jako vliv péče otce na dítě a naopak vliv dítěte na otce. Oba stěžejní vztahy představím v následujících podkapitolách.

4.2.1 Zkoumání vlivu otce na dítě

Zásadní otázka, která vyvstává, pokud začneme mluvit o psychologii otcovství, zní, jak působí otec na dítě. Jaká je jeho role při výchově, jaké zapojení do péče je optimální, jaké schopnosti a dovednosti dokáže otec dítěti předat lépe než matka.

Účinky otcovské péče na dítě se zabývá velké množství studií. V nich se zkoumá především to, jak se mění výsledky dětí v níže uvedených oblastech v závislosti při různých stupních zapojení otce do péče o dítě. Předmětem zájmu těchto studií je srovnávání dětí žijících pouze s matkou a dětmi, které vyrůstají s oběma rodiči. Porovnávají se i děti mezi sebou v rámci těchto dvou skupin. [Marsiglio et al., 2000: 1181]

Ve skupině, kde byly zkoumány děti z úplných rodin, se zjišťovalo, jak se od sebe děti liší v závislosti na zapojení otce do péče. U dětí byly sledovány především tyto schopnosti: výsledky ve vzdělávání, kognitivní schopnosti, psychický stav, sociální kompetence a vztahy s vrstevníky. [Amato, Rivera 1999: 376] Pro moji práci jsou směrodatné výsledky týkající se především úplných rodin, proto uvádím pouze je. Závěry výzkumu Amato a Rivery uvádím proto, že jako jediní ve svém výzkumu zohlednili působení třetí proměnné, a to vlivu matky. Amato a Rivera zkoumali, jak často tráví otcové a matky čas se svými dětmi a jak jsou jim citově blízko v závislosti na problémovém chování dětí. Množství času, který tráví otcové s dětmi, měřili pomocí otázek, které zkoumaly frekvenci jednotlivých denních činností s dětmi jako je např. večeře či psaní úkolů. Blízkost byla zjišťována pomocí otázek na častost mazlení a chválení. Obdobně tomu bylo u matek, u kterých ještě zjišťovali problémové chování jejich dětí. Výsledky výzkumu říkají, že otcové tráví s dětmi mnohem méně času, ale jsou si s nimi stejně blízcí jako matky. Z tabulky korelací lze také vyčíst, že otcův zájem, podpora a čas negativně souvisí s dětskými problémy s chováním. Z tabulky lze však vyčíst to samé i pro matku. Nicméně z výzkumu vychází, že čas, který tráví matka s dítětem významně souvisí s časem, který s dítětem tráví otec. Jinými slovy, jestliže otec uvedl, že se výrazně zapojuje do života dítěte, matka uvedla relativně málo problémů dítěte s chováním. Muselo však být přítomno i její zapojení do péče. [Amato, Rivera 1999: 380-382]

Amato ve svém výzkumu, který se zabýval vlivem chování otce a matky na duševní pohodu mladistvého, uvádí závěry výzkumů svých kolegů (Lamb, Snarey, Russel, Radin), kteří studii dokazují pozitivní vliv péče otce na výsledky dětí. Otcovo zapojení a péče o rodinu pozitivně souvisí s intelektem dítěte, obzvláště pokud se otec zajímá o jeho školní výsledky, pomáhá mu s domácími úkoly a má vysoká očekávání, která se týkají vzdělání. Kromě toho existuje také přímá souvislost mezi otcovskou angažovaností, sociálními

kompetencemi dítěte, vnitřním „locus of control“⁵ a schopností empatie. Z výzkumu Amatoa vyplývá, že duševní pohoda mladistvého a self-esteem závisí více na blízkém vztahu s otcem než s matkou, zatímco spokojenost se životem více závisela na blízkém vztahu s matkou. [Amato 1994: 1032-1036]

Vlivem otce na dítě se také zabýval americký klinický psycholog H. Biller. Ve své knize se zabýval tématy, jako jsou akceptování dítěte, budování přátelství, disciplína, fyzická zdatnost, tvořivost nebo sociální kompetence ve spojení s působením otce. Rozvoj tvořivého potenciálu u dítěte uvádí autor na přístupu otce k Albertovi Einsteinovi. Zpřístupnil totiž synovi vědeckou laboratoř, seznámil jej s dalšími zajímavými osobami, nosil mu vhodné hračky. Důležitost otce při výchově uvádí Biller také ve spojení s vedením k nezávislosti. Otcem vyvíjený tlak na dítě, jenž ho vede k větší nezávislosti, je vhodným protipólem přemíry ochranných tendencí u matky. Otcové mají sklon, zejména u synů, předčasně očekávat nereálný stupeň autonomie, zatímco matky mají tendenci být příliš pečující a ochranné, především vůči prvorozeným dětem. Pokud se ovšem tyto výchovné tendence spojí, vyústí v realistický přístup. [Bakalář 2002: 126-128]

H. Biller také zdůrazňuje rozdílný vliv otce na syny a na dcery. Pro syna je velice důležité, aby viděl otce zastávat aktivní roli v rodinných záležitostech, resp. při rozhodování o nich. Otec by měl doma pobývat tak často, aby se mohl přímo účastnit dětských aktivit a ukázat synovi, jak být nezávislý, kompetentní a přiměřeně asertivní. Ve vztahu k dceři má otec největší vliv na její schopnost vycházet s muži. Způsob, jakým otec reaguje na feminitu své dcery, má velice důležitý vliv na to, jak bude dcera s muži jednat. [Bakalář 2002: 128-129]

Pokud se zaměříme na otce, kteří o dítě pečují spolu s matkou, tedy s ním tráví mnohem více času než je obvyklé, zjistíme, že jsou spokojenější nejen oni, ale i jejich děti. V takových rodinách se pak vytváří těsnější vazby mezi rodiči a dítětem [Maříková 2006]. Příznivý vliv aktivního otce na dítě se podle provedených výzkumů daří potvrdit pouze u rodin se dvěma rodiči [Amato, Rivera 1999: 376]. Pokud v tomto typu rodiny dojde k rozchodu, nedochází tak často k zániku rodičovské-otcovské role, jako je tomu u rodin s menším zapojením otce do péče. Otcové mají totiž i nadále zájem a potřebu formovat svůj vzájemný vztah s dítětem. [Maříková 2006]

⁵ Termín běžně používaný v psychologii znamená, že člověk vnímá to, co se stane (jaký bude výsledek jeho chování) jako důsledek jeho vlastního jednání (jeho snahy, úsilí, vůle, schopnosti). Locus of control zde tedy překládáme jako „víra ve vlastní možnosti“. [Wikipedia, Locus of control]

4.2.2 Zkoumání vlivu dítěte na otce

Další otázka, která vyvstává, pokud mluvíme o psychologii otcovství, zní, jak působí dítě na otce. Ze studií J. Snareye vyplývá, že role otce má pro společnost mnohem větší význam, než si lidé běžně uvědomují. Hlavním tématem tohoto výzkumu je rodičovská tvořivost, tedy rodičovská činnost a její výsledky. Z výzkumu vyplývá, že pro otce jsou děti velice psychologicky významné, zejména pro jejich další psychosociální vývoj. Otcové totiž mají schopnost svoji minulost konstruktivně zpracovat a věnovat pak lepší otcovskou péči, než jakou sami obdrželi. J. Snarey také zdůrazňuje předávání hodnot v rodině pomocí otcovské péče z generace na generaci. [Snarey 1993 in: Bakalář 2002: 178]

Pokud se zaměříme již konkrétně na aktivní otcovství, tak z výsledků výzkumů [Parke 1996, Lamb 1997 in: Maříková 2006] vyplývají pozitivní dopady tohoto fenoménu na muže. Péče o malé dítě se totiž pro muže stává obohacujícím prvkem jeho života a přispívá i k jeho osobnímu rozvoji. Během péče si totiž muž zlepšuje schopnost vnímavosti vůči druhým a prohlubuje si schopnost citového prožívání. Po zapojení otce do péče se může celkově zvýšit pocit jeho osobní spokojenosti. Spolu s výše zmíněnými pozitivy je však třeba uvést i určitá negativa, která jsou s aktivním otcovstvím spojena. U otců může z krátkodobého hlediska, stejně jako u matek, dojít ke zhoršení psychického stavu, pokud zůstane s dítětem doma na rodičovské dovolené. [Juhl 2004, Madson 2004 in: Maříková 2006] Situace, kdy muž zcela převezme péči o malé dítě, však nemusí být jednoduchá ani pro ženu. Partnerka, která se rodičovské dovolené vzdá, může být vystavena silnému sociálnímu tlaku a přísnějšímu hodnocení ze strany okolí. Tedy zatímco muži bývají většinou kladně hodnoceni za to, že se starají o dítě, ženy mohou být naopak kritizovány a sociálně stigmatizovány, pokud se o dítě stará především partner. [Janoušková, Sedláček 2005 in: Maříková 2006]

4.3 Rozdíly mezi mateřstvím a otcovstvím: sociologický pohled

V této kapitole nejprve představím základní teorie sociálních psychologů, které se zabývají rozdíly mezi muži a ženami. Tyto odlišnosti jsou totiž základním východiskem

pro určení rozdílů mezi otcovstvím a mateřstvím, na které budu pohlížet z hlediska sociologického.

4.3.1 Muži versus ženy

Tělesné rozdíly mezi muži a ženami jsou patrné na první pohled. Etnografové však dokázali, že v rámci jedné rasy mohou být tělesné pohlavní rozdíly patrné více či méně.⁶ Z výzkumů chování však víme, že se muži a ženy chovají víceméně odlišně v závislosti na tom, jaké předpisy a zákony vládou v jednotlivých společnostech a kulturních epochách. [Karsten 2006: 9]

Na utváření psychologických a sociálních rozdílností mezi pohlavími existují v zásadě dva rozdílné pohledy. První tvrzení říká, že společenské normy, které existují jiné pro muže a jiné pro ženy, pocházejí z biologických rozdílů mezi mužem a ženou, z nichž se také vyvinuly. Vědci, kteří zastávají opačný názor, tvrdí, že rozdíly mezi pohlavími vznikají převážně výchovou, která znevýhodňuje spíše ženy než muže. Zastánci těchto teorií tvrdí, že se po celý náš život učíme myslet, cítit, vnímat a jednat jako individua utvářená pohlavím. Oba proudy však uznávají stejné rozdíly, které se mezi ženami a muži projevují. [Karsten 2006: 9-10]

Významné rozdíly z hlediska verbálních, numerických, prostorových a analytických schopností se mezi pohlavími objevují především ve fázích dětství a dospívání. Zhruba od 11 let věku získávají chlapci nad děvčaty stálou a markantní převahu v aritmetice. Zhruba od stejného věku získávají dívky náskok v plynulosti řeči a jazykových projevech. Pokud se zaměříme na oblast tvořivosti, vedou si ženy lépe na poli estetické vnímavosti hudby a výtvarného umění, zatímco muži výrazně vynikali v oblasti restrukturalice, „*tj. schopnosti překročit hranice řešení problému, postavit jej jinak, nově a projevit svou originalitu.*“ [Oakley 2000: 67]

Během dalších testů vynikaly ženy v úkolech, jež vyžadovaly rychlé vnímání detailů a časté přesuny pozornosti. Dále se také zjistilo, že muži jsou při řešení úkolů méně ovlivněni nedůležitými podněty z pozadí. Ženy tedy více vnímají jakékoli podněty bez ohledu na to, zdali souvisejí s daným úkolem. Z výsledků těchto testů tedy vyplývá, že mezi pohlavími existují jasné rozdíly ve schopnosti výlučné koncentrace na jedinou věc. [Oakley 2000: 67-68]

I v partnerských vztazích se mezi ženou a mužem objevují rozdíly. A to od známého tvrzení, že muži si své partnerky vybírají na základě tělesné přitažlivosti a pro

⁶ Nejmenší rozdíly mezi mužem a ženou se vyskytují u Malajců [Karsten 2006: 9]

ženy je důležitější socioekonomický status budoucího partnera, až po výsledky studií, že muži mají problém s nadměrnou intimitou ve vztahu. Muži se ve vztahu dle psychoanalytiků málo otevírají ze strachu, aby se nepropadli na vývojový stupeň raného dětství, kdy byli závislí na matce. Ženy mají v tomto ohledu silnou potřebu blízkosti a intenzivního citového života ve dvou, která je muži často odmítána. [Karsten 2006: 120-121] Pokud žena zvažuje nějaké rozhodnutí, rozhoduje se s ohledem na to, aby co nejméně ublížila ostatním. Muži často zvažují svá rozhodnutí abstraktně bez přihlížení k zájmu jiných stran. Celkově mají tedy ženy větší schopnost prožívat potřeby a pocity druhých než muži. Ti se zase ve vypjatých situacích dokáží lépe soustředit na výkon a nenechají se ochromit strachem z neúspěchu. [Gilliganová 2001]

Výše zmíněné rozdíly samozřejmě neplatí všeobecně a je naprosto jasné, že existují muži, kteří mají schopnost empatie rozvinutou lépe než některé ženy. Také rozdílů existuje nepochybně mnohem více, ale záměrně jsem volila ty vlastnosti, jež by mohly mít něco společného s přístupem k dítěti a vytvořily by tak úvod do problematiky, kterou se chci zabývat nyní, což je rozdíl mezi mateřstvím a otcovstvím. Spíše je nutné se zamyslet nad tím, jak zmíněné rozdíly formují přístup ženy nebo muže k dítěti. Matka se tedy lépe dokáže vcítit do potřeb dítěte, zatímco otec se dokáže plně soustředit na hru s dítětem, aniž by přemýšlel o jiných problémech apod. Od samotných rozdílů mezi mužem a ženou se tedy odvíjejí rozdíly mezi matkou a otcem.

4.3.2 Mateřství versus otcovství

Mateřství a otcovství jsou sice ve společnosti chápány jako dvě odlišné role, ale je třeba říci, že se ve výsledku doplňují a není možné o nich uvažovat odděleně.

Na rozdíly mezi mateřstvím a otcovstvím existují tedy v zásadě čtyři různé pohledy. První z přístupů zastávají konzervativní myslitelé, kteří vycházejí především z biologie a tvrdí, že dítě ke svému zdravému vývoji potřebuje dva rozdílné přístupy – mateřský a otcovský. Druhý, konstruktivistický pohled vysvětluje rozdíly mezi mateřstvím a otcovstvím sociální konstrukcí. Dle konstruktivistů tyto rozdíly nemohou být brány za přirozené, oprávněné a stálé. Navíc v tomto druhém přístupů existují dva protichůdné názory. Zastánci prvního názoru tvrdí, že není žádný důvod k tomu, aby rozdílnosti mezi mateřstvím a otcovstvím zůstaly zachovány. Představitelé druhého směru vyslovují názor, že ač jsou rozdíly sociálně vykonstruované, mají důležitý význam a funkci a nesmí být pozměňovány. [Dudová 2008: 38-39] Pod třetí pohled spadá interpretativní paradigma, jehož zastáncem je Talcott Parsons. Mezi čtvrtý pohled patří feministické teorie.

Konzervativní teorie

K prvnímu pohledu patří názor psychologů a pediatriů, který říká, „že pokud se muž stane pečovatelem, identifikuje se s mateřskou funkcí a ztratí svou maskulinitu, a že pouto mezi matkou a dítětem je dáno biologicky, a tudíž je nutně odlišné od pouta otcovského“ [Bowlby 1969, Naouri 1985 in: Dudová 2008: 38]. Konkrétně Bowlby trval na důležitosti vazby mezi matkou a dítětem, která se projevuje pečovatelským chováním, ochranou dítěte před případnými hrozbami a zajištěním zdravého vývoje dítěte do normálního dospělého člověka. V této teorii využil Bowlby evoluční přístup pozorováním kojenců, kteří vysílali vrozené signály jako pláč a úsměv a odezvy jako sání mléka, což vyvolávalo příslušnou geneticky naprogramovanou odpověď od matky. Díky tomu byla vlastně zajištěna psychická blízkost. Na základě výzkumů, které prováděl se svými kolegy na mláďátech opic, zjistil, že otcové tuto genetickou schopnost nemají a vyslovil názor, že matky se umějí o děti postarat nejlépe a měly být to jen ony, které nastoupí na mateřskou dovolenou. [Lupton, Barclay 1997: 42-43]

Další teorie, která předpokládala striktní oddělení rolí, byla teorie francouzského psychoanalytika Jacquese Lacana. Ta tvrdila, že matka je v rodině zosobnění péče, citovosti a reálna, zatímco otec představuje zosobnění zákona, autority a symbolična. [Dudová 2008: 38] Většina autorů zastávajících názor, že rodičovství je hluboce genderově rozděleno, tvrdí, že tato diferenciací má své opodstatnění. Matka a otec mohou tedy dětem nabídnout různé kvality. Rozdíl mezi mateřstvím a otcovstvím je však, mimo genderové role, částečně způsoben i tím, že otcové mají mnohem menší příležitost zapojit se do péče o své dítě v kojeneckém stádiu. Shapiro prosazuje názor, že otec nesmí a také by neměl být žádán, aby se choval k dítěti stejně jako matka a naopak. Od matky by se nemělo očekávat, že se bude chovat stejně jako otec. [Lupton, Barclay 1997:43]

Pohled v rámci normativního paradigmatu v sociologii

K druhému pohledu na rozdílnosti patří teorie Talcotta Parsonse, čelního představitele strukturálního funkcionalismu. Jak je patrné již z názvu, zaměřuje se strukturální funkcionalismus na funkce, které zastávají jednotlivci ve společnosti a na to, jak jsou socializováni pomocí přebírání zodpovědnosti a povinností jako členové společnosti. Pokud se touto perspektivou podíváme na rodičovství, mají ženy a muži určité role jako matky a otcové, související s jejich genderově rozdílnou kapacitou a funkcí. Parsons říká, že matky a otcové mají rozdílné, ale sobě rovné role, které zastávají v nukleárních rodinách v západních společnostech. Argumentuje tím, že zatímco matka většinou zastává expresivní nebo emotivní funkci, otec zastává primárně instrumentální funkci. Touto funkcí se rozumí zaměstnání na podporu rodiny. [Lupton, Barclay 1997: 52-

53] Tato teorie však postupem času podlehla nové sociální realitě a epoše feministického hnutí [Dudová 2008: 38].

Feministický pohled

Mezi zastánce třetího proudu názorů na rozdíly patří Elizabeth Badinter, francouzská feministka a filosofka, jež vyslovila hypotézu, že mateřská láska je pouhý sociální konstrukt stejně jako otcovské pouto a mateřství a otcovství se tedy ve svém základě od sebe neliší. G. Delaisi de Parseval, francouzský psychiatr, vyslovuje podobnou tezi, ve které říká, že psychické předpoklady pro rodičovství mají obě pohlaví stejné a rozdílnosti a výhody, jež jsou u jednotlivých pohlaví předpokládány, jsou pouze výsledkem konstrukce, ideologických a kulturních vlivů. V USA přišel Robert Fein s teorií, která zdůrazňovala využití ženského přístupu mužů k otcovství. Tento názor vlastně předznamenal éru nového otcovství. [Dudová 2008: 38]

Interpretativní paradigma

Čtvrtý je konstruktivistický přístup, který se v současnosti dominuje ve Spojných státech. *„Tento směr zdůrazňuje předpoklad, že otcovství stejně jako mateřství není žádným způsobem přirozeně či biologicky dáno, nýbrž že se jedná o fenomén sociálně konstruovaný zkušenostmi, interakcemi a sociálním vyjednáváním.“* [Dudová 2008: 36] Chování jedinců je většinou spojeno s vykonáváním určitých rolí, které jsou sdílené s ostatními a jsou spojené s určitými významy. [Tamtéž]

Výsledky empirických výzkumů ukazují, že otec je schopen vypěstovat si a udržovat s dítětem vztah, který se značně podobá vztahu, který mívají k dětem matky. Otcové jsou schopni na sebe s dítětem působit stejně a ovlivňovat se, jako je tomu u mateřství. [Le Camus 1994, Zouche-Gaurdon 2001 in: Dudová 2008]

Rozdílnost mezi mateřským a otcovským přístupem spatřuje F. de Singly především v odlišné disponibilitě matky a otce pro dítě. Otec má totiž svůj čas rozdělený na pracovní a rodinný, kdy je v přítomnosti dítěte, zatímco matka je dítěti neustále nablízku a plní jeho potřeby. [Singly 2000a in: Dudová 2008: 39] Dle S. Ruddicka existuje rozdíl mezi mateřstvím a otcovstvím převážně díky odlišným postojům. Matky totiž disponují speciálním „mateřským myšlením“, díky němuž matka neustále vnímá své děti, jako by neustále vyžadovaly její péči a ochranu, a organizuje si podle toho svůj život. [Ruddick 1989 in: Dudová 2008: 39]

Pokud se zaměříme konkrétně na přístup k dítěti, existují značné rozdíly mezi tím, jak si s malým dítětem hraje matka a jak otec. Otcové preferují fyzické aktivity s potomkem, zatímco matky tíhnou ke hrám, které stimulují intelekt a upevňování hygienických návyků. [Kreppner 2002 in Erhard, Janig 2006: 169] Malé dítě preferuje otce ke hře a matku pokud hledá ochranu. [Jakobi 2000 in Erhard, Janig 2006: 169]

5. Současná specifika fenoménu otcovství

Koncem 70. let a na počátku 80. let se v odborné literatuře objevily první náznaky změny, která proběhla v chápání otcovství. V literatuře se totiž vyskytl termín „new fatherhood“, který vyjadřoval skutečnost, že generace současných otců se liší od generací předešlých. Tradičního otce, který se angažoval především v práci a s rodinou netrávil příliš času, nahradil otec angažovaný či aktivní. V tomto novém konceptu otcovství je muž pojímán jako stejně schopný a kompetentní pečovatel a vychovatel jako žena. Aktivní otec se od toho tradičního liší především tím, že již nenese primární zodpovědnost za ekonomické zajišťování rodiny a dokáže se kromě starších dětí postarat i o novorozence. [Maříková 1999: 19]. Angažovaný otec tedy v rodině zastává více rolí a je definovaný především větším zapojením do každodenní péče o dítě. [Lamb 1986 in: Maříková 1999: 19]

Tradiční otcovství je totiž silně spojeno s profesním rozměrem otcovské identity. Čas, který tradiční otec trávil v práci, byl nepřímo vnímán jako čas rodičovský. Otcova rodičovská role byla velice často zprostředkována matkou, tím, jak s dítětem o otci hovořila. V moderním pojetí otcovství to již neplatí a rodičovský čas je vnímán jako ten, který stráví otec přímo s dítětem. Moderní otec by tedy měl mít s dítětem přímý a individualizovaný vztah. [Maříková 2009: 90].

V současné literatuře se objevují celkem tři pojmy, které označují novodobé otce: noví otcové, aktivní otcové a angažovaní otcové. Jedna z nejstarších definic nového otce pochází od J. Plecka, který ho definuje jako muže, jenž je přítomen u porodu a ihned po něm se zapojuje do péče o dítě, nikoli až když je dítě větší, jako je tomu u otců tradičních. Takový otec si však s dítětem i hraje a věnuje stejnou pozornost synovi i dceři. [Pleck 1987 in Maříková 2009: 90].

Wall a Arnold definují nové otce jako muže, kteří jsou více ochranitelští, vyvíjejí bližší emocionální vztah s dítětem a spolu s matkami sdílejí jak radost z výchovy dítěte, tak práci spojenou s péčí o ně. [Wall, Arnold 2007: 509]

Conell představuje nové otce jako muže, kteří se podílejí aktivně na výchově svých dětí a zároveň o ně pečují. Tito otcové se také podílejí i na domácích pracích a na činnostech, které se s rodinou pojí. Aktivním otcům nesmí chybět také tolerantní a vstřícný vztah k ženám. [Conell 1999 in: Šmídová 2008: 10]

Analyzovat podmínky angažovaného otcovství a navrhnout opatření směřující ke zlepšení podmínek angažovaného otcovství v ČR si také kladlo za cíl MPSV ve svém Akčním plánu na podporu rodin s dětmi pro období 2006–2009. V tomto plánu je angažovaný otec definován jako muž, který „*spolupracuje na vedení domácnosti, podílí*

se na denních povinnostech péče o dítě a aktivně vytváří vzájemný vztah s dítětem."
[MPSV: Akční plán na podporu rodin s dětmi: 7]

Z výše uvedených definic tedy vidíme, že adjektiva spojovaná se současnými otci jsou v podstatě synonyma. Všechny definice zdůrazňují především větší zapojení do péče, navázání bližšího emocionálního vztahu s dítětem, ale také větší angažovanost v domácích pracích.

Ve spojení se současným otcovstvím se v literatuře také objevuje termín pečující otcové. Tento termín bývá používán především pro muže, kteří nastoupili na rodičovskou dovolenou. Může se však vyskytnout i ve spojení s mužem, jenž chodí do zaměstnání, ale který v sobě skloubil duální ženskou a mužskou složku a se svým pečovatelstvím se ztotožnil. [Badinter 1992 in Šmídová 2008: 10].

Poslední termín, který bych ráda uvedla ve spojení s novými specifiky fenoménu otcovství, jsou tzv. matkové. Tento termín zavádí Šmídová pro muže, kteří o své děti pečují každodenně a permanentně a zároveň jsou kompetentní vést domácnost a mít za ni také plnou zodpovědnost. Těmto otcům by nedělalo problém zůstat s dítětem na mateřské dovolené a vzdát se kariéry ve prospěch péče o svého potomka. [Šmídová 2003 in Rotreklová 2005: 12]

Jedním z cílů mého výzkumu pak bude zjistit, zda se i v České republice u mladých otců projevují tendence, které rozebírá výše uvedená literatura.

6. Výzkumná část

6.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, zdali čeští otcové směřují k novým formám otcovství (aktivní, pečující), nebo zůstávají v tradičních schématech. Tradiční otec je chápán v první řadě jako živitel rodiny. V rodině zastává funkci hlavní autority, vyznává výchovu pevné ruky a souhlasí s rozdělením domácích prací na typicky ženské s mužské [Friedleanderová 2010 in: Wallerová 2010]. Z hlediska rodičovské funkce zastává především úlohu výchovnou, netráví s dítětem příliš času při hrách a nedává příliš najevo své emoce. Péči o dítě zajišťuje zejména manželka. Tento otec by nikdy nenastoupil na rodičovskou dovolenou. Nové otcovství viz kapitola 5.

V rámci hlavní výzkumné otázky také usiluji o to zjistit, jak čeští muži vnímají své otcovství a jakým způsobem k němu přistupují. Můj poslední výzkumný cíl se zaměřuje na to, za jakých podmínek by čeští otcové nastoupili na mateřskou dovolenou a jak vůbec vnímají fakt, že ji mohou využít i muži. Ochota nastoupit na rodičovskou dovolenou se totiž úzce pojí právě s aktivním otcovstvím.

Výzkumný rozhovor byl rozdělen na pět částí, které jsem sestavila na základě studované literatury:

- Přípravy na potomka a porod
- Péče o malé dítě
- Činnost s dětmi
- Otcovství obecně
- Rodičovská dovolená

6.2 Výzkumný soubor

Ve svém výzkumu jsem se snažila oslovit především mladší otce, kteří by zastupovali současnou generaci otců v České republice. Zároveň jsem také chtěla, aby jejich nejstarší dítě bylo nejméně dva roky staré. Tento požadavek postuluji z toho důvodu, aby s dítětem mohli otcové vykonávat pestřejší činnosti a zároveň, aby situace v rodině byla po narození potomka již ustálená. Zároveň jsem do výzkumu zařazovala pouze otce, kteří mají děti mladší 18 let. Také jsem usilovala o to, aby v mém výzkumném souboru byli otcové rovnoměrně zastoupeni podle vzdělání. Horní věkovou

hranici otců jsem si stanovila na 38 let. Výzkumný soubor tedy nakonec tvořilo 8 otců ve věku 28 až 36 let. Jejich bližší charakteristiky je možné vyčíst z následující tabulky.

Tabulka 3: Popis respondentů z vlastního výzkumu

Popis respondentů						
jméno	věk	stav	pozice	vzdělání	děti	věk dětí
Vítek	36	žentý	obchodní manager	SŠ - maturita	2	6, 5; 2,3
Honza	34	žentý	programátor	VŠ	3	7; 5; 2,5
Tomáš	30	žentý	obchodní manager	VŠ	1	3
Michal	29	žentý	vědecký pracovník	VŠ	3	5; 3; 1
Lukáš	28	svobodný	Automechanik	SOU-maturita	1	2,5
Aleš	28	svobodný	Zedník	SOU-maturita	2	6 měsíců; 10
Šimon	28	svobodný	Pekař	SOU- vyučený	2	6; 1,4
Roman	32	žentý	Analytik ve výzkumu trhu	VŠ	2	4; 1

Všichni muži žili s partnerkou či manželkou ve společné domácnosti. Až na jednu výjimku (Aleš) vychovávali svoje vlastní děti. Starší dítě si Alešova partnerka přinesla z předchozího vztahu. Ve všech rodinách se objevovalo tradiční rozdělení rolí, tedy žena zůstává s malým dítětem na mateřské dovolené a otec během té doby zajišťuje rodinu finančně. Tři respondenti v současnosti bydleli na vesnici (Vítek, Tomáš, Michal), zbylí respondenti žili ve městě.

6. 3 Výsledky

Výsledky výzkumu jsem klasifikovala do 3 hlavních kategorií:

- Podíl otců na zajištění každodenního fungování rodiny
- Rodičovská dovolená v České republice
- Jak intenzivně se o své děti otcové starají

6.3.1 Rodičovská dovolená v České republice

V tomto oddílu se budu věnovat tomu, jak čeští otcové uvažují o rodičovské dovolené. Uvedu zde především, jak jsou o rodičovské dovolené informováni, zdali o nástupu na ni někdy uvažovali a jaké zvažují aspekty pro a proti nástupu na ni. Zaměřím se také na to, jak otcové vnímají genderový aspekt rodičovské dovolené. Na závěr také představím, jaký názor mají otcové na „otcovskou dovolenou“ ve Švédsku. Ve svém výzkumu jsem se tedy zaměřila především na fenomén mužů na rodičovské dovolené.

Tuto část jsem se také rozhodla zařadit z důvodu, že téma mužů na rodičovské dovolené patří v rámci evropské společnosti v posledních desetiletích mezi vysoce diskutovaná témata. Tato problematika se pojí se třemi fenomény, které se objevují v současné západní společnosti: měnící se role otců v rodině, otázky rovného postavení žen a mužů a podmínky sladování rodiny a zaměstnání. [Nešporová 2005: 3]

Všechny západoevropské státy umožňují čerpat rodičovskou dovolenou oběma rodičům. Její čerpání je v praxi ve většině zemí záležitostí téměř výhradně žen a muži na rodičovské dovolené představují asi 1-2 %. Výjimku ovšem tvoří skandinávské země, které mají dlouhou historii snahy o genderovou rovnost. Muži tam proto rodičovskou dovolenou využívají více. [Nešporová 2005: 8]

Pokud se zaměříme konkrétně na Českou republiku a tedy na situaci, na kterou reagovali respondenti, zjistíme, že rodičovská dovolená v České republice patří mezi jednu z nejdelších v Evropě. Rodičovské dovolené (dále už jen RD) předchází mateřská dovolená, která trvá 28 týdnů. Zaměstnankyně na ni nastupuje šest týdnů před porodem. Poté následuje RD, která trvá maximálně do 3 let věku dítěte [MPSV: Rodina]. S rodičovskou dovolenou se samozřejmě pojí rodičovský příspěvek,⁷ který je v ČR možné čerpat třemi způsoby. Při klasickém způsobu čerpání pobírá rodič měsíčně 7600 Kč do 3 let věku dítěte.⁸ [MPSV: Státní sociální podpora]. Od 1. ledna 2001 vešla i v České republice v platnost novelizace zákoníku práce, v níž byl pro muže zaveden institut rodičovské dovolené. Tato formální možnost ovšem nevedla k jejímu využívání. [MPSV: Národní zpráva o rodině 2004: 150-151] Na RD má tedy v současnosti nárok otec od narození a matka po skončení mateřské dovolené [MPSV: Rodina].

Možnost nástupu na rodičovskou dovolenou

⁷ „Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině.“ [MPSV: Státní sociální podpora]

⁸ Další dva způsoby jsou: **rychlejší čerpání**, kdy rodič čerpá 11 400 Kč do dvou let věku dítěte a **pomalejší čerpání**, kdy rodič čerpá 7600 do 21 měsíců dítěte a dále 3800 do 4 let věku dítěte.

Z mého výzkumu vyplývá **velice dobrá informovanost** mužů o jejich možnostech nástupu na rodičovskou dovolenou. Všichni respondenti byli s tímto faktem seznámeni a také velice dobře znali výši rodičovského příspěvku.

O nástupu na RD uvažovali však otcové pouze hypoteticky. Všechny otce tato myšlenka napadla, ale pouze ve smyslu **nereálných úvah**. Ani jeden z otců tedy nepovažoval nástup na RD jako reálnou možnost.

T⁹: Napadlo Vás někdy, že byste na ni nastoupil?

„Napadlo mě to jen tak v mých myšlenkách, že by se mi to líbilo.“ (Vítek)

„Jo napadlo, ale spíš z legrace.“ (Honza)

„Přemýšlel jsem o tom jenom tak letmo, vůbec ne reálně.“ (Michal)

Hlavní důvod, který otce nejvíce odrazoval od nástupu na RD, byl **ekonomický aspekt**. Ve všech domácnostech kromě Romana, kde manželka vydělávala stejně, měl muž vyšší příjem. Vyskytly se i rodiny, kde **matka nikdy nepracovala** (Michal, Šimon). V těchto rodinách byly první děti neplánované a partnerka měla potomka již během studií. Jako další důvod se jevílo **samozřejmě přijetí role rodiče na RD matkou**. Mezi další důvody spadalo **tradiční rozdělení rolí**. Věřící otcové (Honza a Michal) zastávali názor, že rolí ženy je starost a péče o děti, což souvisí s biblickou tradicí.

T: A jsou kromě finančních ještě jiné důvody?

„Jsem vcelku zastánce takových konzervativních hodnot. Že je to role ženy se o děti starat. I kdybych se o ně třeba musel starat a neměl bych jinou možnost, tak bych se stejně snažil skloubit obě ty role. To, že budu rodinu živit a i to, že budu vychovávat děti.“ (Honza)

Pokud by otcové na RD přeci jenom nastoupili, lákala by je především **možnost trávení času s dětmi**. Otcové si totiž velice často stěžovali na nedostatek času na děti. Druhým motivačním aspektem by byl **odpočinek od práce** (zaměstnání).

⁹ T=Tazatel

„Tak voni ty děti jsou jako příjemný, když vám jakoby odpadne ten okolní stres a máte jenom je, tak to není úplně špatný. Takže si dovedu představit, že bysme si tu dovolenou užili. A z toho pracovního stresu bych se přeladil na ten jinej, ten s těma dětma. Ten je určitě příjemnější, tak to by mohlo být dobré.“ (Roman)

Ovšem hlavní motiv pro čerpání RD otci by byl především ten, že by **partnerka měla velice lukrativní a lépe placenou práci než muž**, tedy opět argument ekonomické povahy. Otcové v mém výzkumném souboru byli přesvědčení, že by rodičovskou dovolenou zvládli (až na Lukáše) a že otec se dokáže o dítě postarat stejně dobře jako matka. Vyskytla se ovšem skupina otců, u kterých se objevoval názor, že otec se musí péči o dítě **více učit**, že to pro něj není tak **samozřejmé** jako pro matku; tito otcové si také nebyli jisti zvládnutím domácích prací, které se s RD pojí.

„Já bych to asi nezvládl. To není jednoduchý, celý den se starat o dítě a tak. Je to pro muže složitější než u té ženy, bych řekl.“ (Lukáš)

„Asi bych to zvládl. Ale já říkám, ty domácí práce mi nevoněj. Dítě pohlídat, to mi nevadí, ale to ostatní bych asi jako nedal.“ (Tomáš)

S otci jsem také probírala model RD ve Švédsku. Zde je RD v délce 480 dní. Během této doby mají zaměstnanci nárok na 80 % svého příjmu. Mnoho místních firem navíc podporuje rodinu formou doplatku k rodičovskému příspěvku, tak aby po dobu šesti měsíců pobíral rodič ekvivalent své měsíční mzdy. Od roku 2003 musí každý z rodičů strávit na rodičovské dovolené minimálně 60 dní, jinak se nárok na rodičovský příspěvek za tuto dobu ztrácí. [Saxonberg 2008: 130-131]

Otcové by uvítali, kdyby se podobné opatření zavedlo i do České republiky. Z hlediska přístupu k této možnosti se otcové rozdělili do tří skupin. První skupina otců tuto možnost jednoznačně kvitovala a také schvalovala délku dvou měsíců.

„No určitě, tohohle bych využil. Dva měsíce doma za 80 % platu. To by se mi moc líbilo. Toho bych rozhodně využil.“ (Vítek)

Druhá skupina mužů by toho také ráda využila, ale zdůrazňovala schválení od zaměstnavatele. Třetí skupina by toho nejspíše nevyužila. Tito otcové však argumentovali tím, že mají flexibilní zaměstnání a s dětmi tráví i v běžném režimu dost času.

„Dva měsíce nebýt v práci v té branži, kterou já dělám, je poměrně dost. Takže kdyby to bylo třeba přes léto, kdy těch obchodů je míň, tak je to jiný. Na jaře nebo na podzim, kdy je těch obchodů víc, by to byl problém. To by znamenalo přežít ty dva měsíce na 90 procentech, ale zbytek roku je tím poznamenaný. Ale když to беру podle svého, tak jsem neměl sebemenší problém. Byl jsem doma víc než kdokoli jiný. Tohle by byla jenom administrativa navíc. Kdyby tenhle model byl před těma 3 lety, tak já bych ho určitě nevyužil.“ (Tomáš)

Tato zjištění bych ráda dokreslila za pomoci výzkumu, který proběhl v roce 2003 v patnácti členských zemích EU. Tento se výzkum se zabýval především postoji mužů k rodičovské dovolené. Výzkumný vzorek se skládal z 5688 mužů starších osmnácti let, důchodci do něj nebyli zahrnuti. Výzkum, který proběhl za pomoci dotazníkového šetření, odhalil výsledky týkající se čtyř základních oblastí, souvisejících s rodičovskou dovolenou.¹⁰

- Znalosti mužů ohledně jejich práva na rodičovskou dovolenou
- Důvody, proč muži využili či zvažovali využití rodičovské dovolené
- Důvody, proč muži nevyužili rodičovskou dovolenou nebo její využití vůbec nezvažovali
- Hlavní důvody, které by podpořily muže k využívání rodičovské dovolené, a které by je naopak odradily

Největší informovanost mužů o jejich právu čerpat RD byla mezi muži ve Švédku (97 %), Lucembursku (94 %) a Dánsku (93 %). Nejmenší obeznámenost se vyskytla v Řecku (45 %). [Nešporová 2005: 9]

Nejčastěji uváděným důvodem, proč muži RD nevyužili, bylo především to, že tato možnost neexistovala. Tento důvod uvedlo 31 % mužů (nejčastěji Belgičané a Švédové). Druhým nejčastějším byl důvod finanční. Ten uvádělo celkem 18 % respondentů (nejčastěji Němci 31 % a Rakušané 29 %). Skutečnost, že žena nepracovala, uvedlo celkem 14 % respondentů (nejčastěji Italové 25 % a Španělé 23 %). Důvod, že

¹⁰ Pro potřeby této kapitoly zveřejňuji výsledky pouze první a třetí oblasti.

rodičovská dovolená je vhodnější pro ženy, uvedlo celkem 14 % respondentů (nejvíce Rakušané 37 %, Němci 25 %). [Nešporová 2005: 9]

Nejdůležitější zjištěné faktory, které muže odrazovaly od nástupu na RD, byly: nevyhovující finanční kompenzace, chybějící informace o rodičovské dovolené, nepříznivé ovlivnění kariéry, neochota přerušit kariéru a názor, že je rodičovská dovolená vhodnější pro ženy. [Nešporová 2005: 9]

Pokud porovnáme výsledky evropského výzkumu se zjištěními z mého výzkumu, zjistíme, že čeští muži uvažují o RD v podstatě stejně jako zbytek Evropy. Převažující finanční důvod je patrný z obou výzkumů. Tradiční pohled, že žena je pro RD vhodnější, se rovněž vyskytl u obou výzkumů, stejně jako odpověď, že žena nepracovala. Pokud jde o informovanost, jeví se Češi zatím nadprůměrně. Je však třeba zvážit to, že muži v mém výzkumu byli dopředu informováni, čeho se bude výzkum týkat a mohli si tuto informaci zjistit.

Pokud se zaměříme na kvantitativní výzkumy, které byly provedené přímo v České republice, zjistíme, že opět hraje nejdůležitější roli nástupu muže na RD finanční aspekt. Také se zde však objevuje velice silné zastoupení tradičních názorů, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženy. Z tabulky také můžeme vyčíst, že procento zastoupení jednotlivých názorů se mezi ženami a muži neliší.

Tabulka 4: Hlavní důvody vedoucí rodiče k rozhodnutí, že otec nezůstal na rodičovské dovolené

Z finančních důvodů by to bylo méně vhodné				
	hlavní důvod	vedlejší důvod	netýká se	celkem
muži	78,40%	15,00%	6,60%	100%
ženy	74,00%	15,80%	10,10%	100%
celkem	75,30%	15,60%	9,10%	100%
Rodičovská dovolená je vhodnější pro ženy				
muži	69,70%	20,30%	10,00%	100%
ženy	72,20%	18,30%	9,50%	100%
celkem	71,50%	19,90%	9,60%	100%

Zdroj: HRZ05.¹¹

¹¹ Tento výzkum provedla pro Výzkumný ústav práce a sociálních věcí agentura STEM/MARK. Výzkum s názvem **Harmonizace rodiny a zaměstnání** z roku 2005 (dále jen HRZ05), kterého se zúčastnilo 1219 respondentů, se zaměřoval na současné možnosti sladění péče o rodinu a vykonávání profese a jejich reflexi u mladých rodin. Tento výzkum budu citovat dle Nešporové 2005. [Nešporová 2005: 3]

Můj výzkum potvrdil závěry výzkumu HRZ05, že ač se u českých mužů začínají objevovat nové formy smýšlení o rodině a rozdělení rolí, v praxi zůstávají u tradičního rozdělení. Tedy, že žena zůstává na RD. Nástup ženy na RD už však muži nepovažují za zcela samozřejmou věc a svůj nástup také zvažují, byť jen hypoteticky. Objevuje se však u nich silná motivace odejít na ni, pokud by jejich partnerka pobírala větší plat nebo měla prestižní zaměstnání. Muži zastávali názor, že by průběh RD zvládli a že by se o dítě dokázali postarat stejně dobře jako matka. Tím se dostáváme k hlavnímu důvodu, který muže od RD odrazuje, a to je finanční stránka. Většina rodin by si totiž s nástupem otce na RD výrazně pohoršila. Zdá se, že tato situace zůstane během následujících let neměnná, protože muži mají stále v průměru zhruba o 7000 Kč vyšší plat než ženy.

Tabulka 5: Průměrné měsíční hrubé mzdy v ČR rozdělené podle pohlaví

Průměrné hrubé měsíční mzdy				
Ukazatel	2005	2006	2007	2008
Ženy				
Průměrná mzda	18 221	19 305	20 684	21 939
Muži				
Průměrná mzda	24 271	25 593	27 489	29 628

Zdroj: ČSÚ: Zaostřeno na ženy a muže 2009.¹²

6.3.2 Jak intenzivně se o své děti otcové starají

V této kapitole uvedu zjištěné závěry z těch oblastí mého výzkumu, které se týkají přímo času, který otcové s dětmi tráví. Představím zde především, do jaké míry jsou muži kompetentní se postarat o malé dítě a jak tráví čas s dítětem starším. Rozeberu zde však i přípravy otců na porod a plánování rodiny.

¹² Z dat ČSÚ jsem použila ročenku z roku 2009 s názvem **Zaostřeno na ženy a muže**. Tato statistika se zaměřuje na kvantitativní rozdíly v odlišných společenských sférách, např. vzdělání, zdraví, práci a mzdách atd.

Doba před porodem a porod

U všech otců se vyskytlo **plánování rodiny**. I když byli někteří potomci otců z výzkumu počati neplánovaně, vyskytovala se u otců po zjištění daného faktu **radost**. Spolu s radostí se ovšem objevily i **obavy**, které se týkaly nejen zdraví dítěte i ženy, ale i finančního zajištění.

T: *A co jste cítil, když jste se to dozvěděl?*

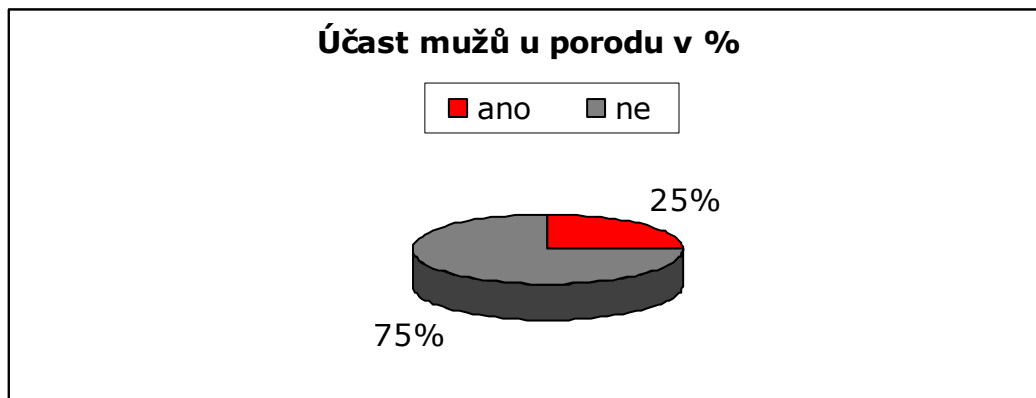
Byla to radost, ale i trochu strach. Neměl jsem svůj vlastní příjem, byli jsme závislí na rodičích a sociálních dávkách. Rodiče nás vlastně do té doby, než jsem začal pracovat, brali jako děti, takže nás podporovali. Neměl jsem tedy až takový strach z toho zajištění. Ale spíš ten pocit, že jsem otec a nezajišťuji tu rodinu sám, ale někdo jiný, tak to byl takový trochu nepříjemný pocit. (Michal)

Muži se na svoji budoucí roli v podstatě **nepřipravovali** a také o ní dopředu **nepřemýšleli**. Situaci brali jako přirozenou. „*Prostě jsem to bral tak, jak to přijde*“. (Vítek) Pokud si dopředu nějaké informace zjišťovali, týkaly se především **porodu**.

„Občas na internetu jsem si něco přečetl, takový ty důležité věci, jak se zjistí, že ten porod začíná, nějaký ty kontrakce a tak dále.“ (Aleš)

V souvislosti s porodem však muži, kteří byli u porodu (všichni až na Tomáše), museli navštívit povinný předporodní kurz. Dle zážitků z **porodu** se muži dají rozdělit do dvou kategorií. Ti, pro které to byl **velice emotivní zážitek**, patřící k nejintenzivnějším v jejich životě, patří do první kategorie. Do druhé spadají muži, pro které byl porod příliš **naturalistickým zážitkem**.

Z výzkumu Podoby otcovství v České republice vyplývá, že otcové, kteří se zúčastnili porodu, jsou pak aktivnější v každodenní péči o dítě. Z výzkumného souboru se však celých 75 % mužů porodu neúčastnilo.

Zdroj: Proměny otcovství v ČR.¹³

Graf č.1: Účast mužů u porodu v procentech

Účast mužů u porodu je však podstatně vyšší u mladých otců ve věkovém rozmezí 25-34 let, kde počet dosahuje 44 %, zatímco u starších otců ve věkové kategorii 45-54 let je to pouze 7 %. [Podoby otcovství v ČR 2010].

První dny po porodu vnímali otcové především jako **změnu**, a to jednak denního režimu, ale také vztahu s partnerkou. Docházelo ke stabilizaci vztahu v důsledku větší zodpovědnosti (Vítek, Tomáš, Honza, Michal), ale také ke krizím v důsledku snížení času stráveného s partnerkou (Šimon, Lukáš). Dle zbylých mužů zůstal vztah neměnný nebo změna nesouvisela přímo s narozením dítěte.

Péče o malé dítě

Pokud se již zaměříme konkrétně na otcovu péči o dítě, zjistíme, že všichni muži z mého výzkumného souboru **byli schopni péče o malé dítě**. Do této oblasti řadíme především schopnost dítě přebalit, vykoupat či nakrmit. K dítěti v rodinách mých respondentů vstávala především žena, až na Vítku, který tuto činnost zastával téměř výhradně sám. U mužů se však objevovala formulace, že péče o dítě byli schopni až po určité době (cca 14 dní od příchodu matky z porodnice) a tuto činnost prováděli **jen v případě nutnosti**. Zdá se tedy, že to v rodinách nebylo zcela běžné. Pro dokreslení

¹³ Výzkum proběhl v rámci projektu „Táto, jak na to?“ a uskutečnila ho společnost Mediaresearch v roce 2009-2010. Výzkumu se celkem zúčastnilo 1147 otců ve věku 24-54 let a 353 potenciálních otců. Tento výzkum probíhal za pomoci F2F rozhovorů a uskutečnil se během něj i kvalitativní výzkum. [Podoby otcovství v ČR 2010]

rané péče o dítě uvádím jeden ze závěrů kvantitativního výzkumu, provedeného v České republice.

Tabulka 6: Reálná dělba činností v rámci rané péče o děti podle pohlaví (v procentech)

Činnost	Pohlaví	Ano, často	Jen příležitostně	Ne, vůbec	Neví
koupal dítě	muž	22,8	59,8	17,1	0,2
	žena	98,0	1,5	0,5	0,0
vstával v noci	muž	12,7	61,6	25,0	0,7
	žena	96,9	2,5	0,6	0,0
přebaloval	muž	15,1	60,9	23,7	0,4
	žena	98,6	0,7	0,7	0,0
krmil	muž	12,0	58,5	29,3	0,2
	žena	99,1	0,4	0,5	0,0
konejšil	muž	30,8	61,7	7,2	0,2
	žena	97,1	2,5	0,4	0,0
chodil na procházku	muž	31,0	55,7	13,0	0,2
	žena	94,2	5,4	0,3	0,0

Zdroj: Rodiče 2005.¹⁴

Z této tabulky vyplývá, že reálné rozdělení činností, které se týkají rané péče, skutečně odpovídá tradičnímu genderovému rozdělení rolí. Tabulka ukazuje, že činnosti spojené s péčí o malé dítě vykonává v české společnosti „často“ takřka 100 % matek. Ovšem více než polovina otců se do péče o malé dítě zapojuje „jen příležitostně.“ Z výše zmíněného tedy vyplývá, že období rané péče je záležitost především matky, i když zapojení otců do péče má v průběhu 90. let nového tisíciletí vzestupnou tendenci. [Křížková 2006: 63-64]

¹⁴ Hlavní cílovou skupinou kvantitativního výzkumu **Rodiče 2005** jsou muži a ženy, kteří žijí v rodinách s dětmi do 18 let. Tento výzkum měl za cíl zkoumat podmínky a faktory, které působí na kombinaci práce a rodiny. Zároveň zkoumal variabilitu typů domácností, soužití s dětmi a vliv měnícího se trhu práce na současnou rodinu. Výzkum provádělo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR pomocí dotazníků. Reprezentativní vzorek tvořilo 1998 rodičů, kteří žijí s dětmi do 18 let ve společné domácnosti. Rodiče byli vybíráni na základě sociodemografických charakteristik. [Křížková 2006: 13]

Z toho tedy můžeme vyvodit závěr, že většina mužů péče o malé dítě schopna je, ale v praxi to nedělá. Vystává však otázka, zdali je to tím, že je k tomu partnerka nepustí a vůbec to po nich nevyžaduje, nebo tím, že otcové to dělat nechtějí. Z mého výzkumu spíše vyplývalo, že v rodinách panuje tradičnější rozdělení rolí a pokud otcové nějak práci spojenou s péčí o dítě vykonali, považovalo se to v rodině jako něco navíc. Partnerka to tedy po mužích soustavně nevyžadovala.

Trávení volného času s dětmi

Většina otců **se snaží** trávit s dětmi volný čas i během všedního dne. Realita je však často jiná, jelikož se otcové vrací domů z práce až večer.

T: Trávíte s dítětem volný čas i ve všední dny?

„Pokud to jde, tak ano. Jelikož mám poměrně časově náročnou práci, nechci říct, že přijdu domů a děti už spějí. Ale většinou to vyjde tak, že se navečeří, vykoupu je a dám je spát. Ale pokud to jde, tak ano.“ (Vítek)

Pracovní vytížení mužů velice dobře dokresluje závěr z výzkumu Proměny 2005. Tabulka ukazuje, jak odpovídali respondenti na otázku: „Jak zvládáte své pracovní a rodinné povinnosti?“

Tabulka 7: Zvládání rodinných a pracovních povinností

Odpořev'	muř	řena	průměr
Oboj' zvládá bez problémů	65,1	66,0	65,5
Dobře zvládá práci na úkor rodiny	17,4	8,7	13,0
Dobře zvládá rodinu na úkor práce	2,0	4,3	3,2
Zvládá oboj' tak napůl	13,5	18,3	15,9
Nezvládá práci ani rodinu	2,0	2,7	2,4

Zdroj: Proměny 2005.¹⁵

¹⁵ Celý název tohoto výzkumu zní: Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého života v ČR, zkráceně **Proměny 2005**. Výzkum se uskutečnil koncem roku 2005 formou standardizovaných interview a zúčastnilo se ho 5510 respondentů ve věku 25-54 let. Výzkum provedl Sociologický ústav AV ČR. [Dudová 2007: 13-14]

Z tabulky vyčteme, že o polovinu více mužů zvládá práci na úkor rodiny, zatímco o polovinu více žen zvládá rodinu na úkor práce.

Otcové s dětmi tráví volný čas **převážně hrami**. Muži preferují **venkovní hry a sporty**. Zároveň se u otců objevily představy, že s dětmi dělají to, co je zrovna baví.

Líbí se mi takové ty myšlenky, že se dítě má věnovat tomu, co ho zrovna baví. Takže se často věnujeme věci, které je baví a bere a snažím se, aby se v tom rozvíjelo. Jinak standardně sporty, procházky a takový věci. (Honza)

Pokud se zaměříme na genderový aspekt problému, zjistíme, že dle výpovědí mužů **ženy** naopak preferují **klidnější hry**. Čas strávený s dětmi **věnují výchově a výuce hygienickým návykům**.

„Moje hry jsou rozhodně akčnější. Manželka se spíš věnuje takovému tomu uměleckému rozvoji nebo cítění a aby si po sobě uklízeli a já s nima potom většinou blbnu.“ (Michal)

Volný čas otců s dětmi je tedy velice často poznamenán nedostatkem času. Ovšem čas, který otcové s dětmi stráví, se snaží využít aktivně a především venku.

Silná a slabá stránka jejich přístupu k otcovství

Celkově se u otců objevuje **nedostatečná schopnost sebereflexe** jejich přístupů k dítěti. Z hlediska **silných stránek** se u otců objevuje **podpora talentu dětí a schopnost trávit s nimi volný čas**. Jako slabou stránku vnímají otcové v mém vzorku především **netrpělivost** a také **nedostatek času na děti**.

„Někdy, když už toho mám hodně z práce. Když je člověk skutečně unavený, tak přijdu domů a ty holky tak neskutečně vyvádějí a dělají tak zvířecí věci, tak jak je člověk podrážděný, tak se někdy stane, že na ty děti zareaguje nepřiměřeně. Tak to si myslím, že je slabá stránka. Neříkám, že je to na denním pořádku. Ale už se mi to stalo a pak je mi to líto. Ale stane se to.“ (Vítek)

Jako **hlavní hodnoty**, které otcové spojují s budoucností dětí, se jeví zdraví, spokojenost, poslušnost vůči rodičům, rozvíjení talentu, koníčky, vzdělání a také přenos hodnot v rodině. Věřící otcové si přáli mít z dětí křesťany a vegetarián Roman by uvítal stejný styl stravování i u svých dětí.

6.3.3 Podíl otců na zajištění každodenního fungování rodiny

V této části se zaměřím především na to, jaké role otec zastává ve fungování rodiny. Uvedu zde také, jak otcové reflektují rozdíly mezi svým přístupem k dítěti a tím, jak k nim samotným přistupoval jejich otec.

Role otce v rodině

Otcové, kteří tvořili můj výzkumný soubor, cítili největší zodpovědnost za **finanční zajištění rodiny**. Finanční stránka se také nejčastěji vyskytovala ve spojení s obavami, které otcové pociťovali, když zjistili, že je jejich partnerka v jiném stavu (viz výše).

„Věděl jsem, že když mám dítě, budu se muset začít víc snažit, abych nepřišel o práci nebo aby mi nesnížili plat.“ (Aleš)

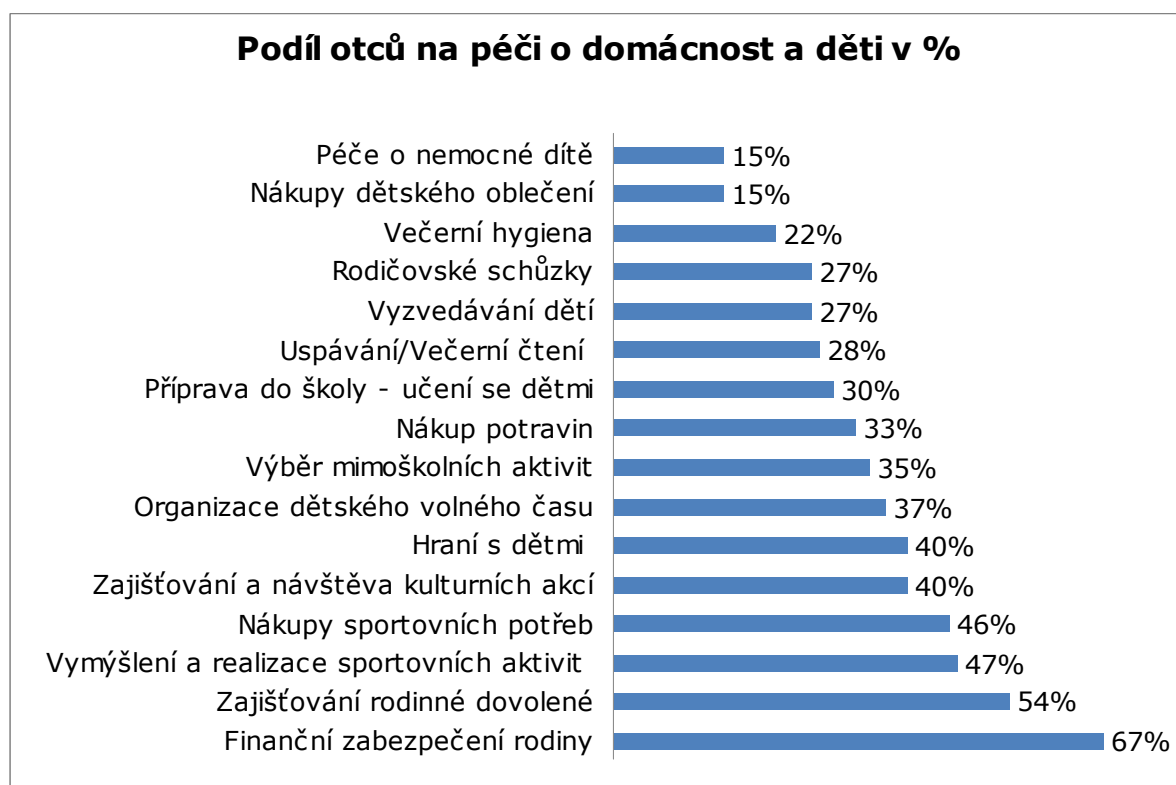
Další role, které si otcové byli vědomi, byla **emocionální podpora partnerky**.

„Občas jí řeknu, že je fakt dobrá máma.“ (Šimon)

Otcové si také byli vědomi své **výchovné role**. Velice zodpovědně brali rozvíjení a podporu talentu svého dítěte a také podporu vzdělání.

Zajištění chodu domácnosti

Otázky, které by s výjimkou domácích prací směřovaly přímo k chodu domácnosti, jsem ve svém výzkumu nekladla, proto bych tedy ráda doplnila závěry z výzkumu Podoby otcovství v ČR.

Zdroj: Podoby otcovství v ČR.

Graf č. 2: Podíl otců na péči o domácnost a děti v procentech

Z grafu je patrné, že v českých domácnostech přetrvává tradiční rozdělení rolí i v činnostech, které přímo nesouvisí s domácími pracemi. Podle procent je zřejmé, že se muži na péči o domácnost a děti podílejí především finančním zabezpečováním.

Z hlediska rozdělení domácích prací se rodiny mých respondentů ukazují jako konzervativní. Většinu domácích prací zastávaly ženy a muži především **pomáhali**. Jednou z typických mužských prací se ovšem jevil vysávání.

„Protože oba nemáme rádi vysávání, tak jsme se s manželkou dohodli, že já budu luxovat. No otravovalo mě to, a tak jsem koupil takový ten robotický vysavač, který to dělá sám. Ale stejně ho musím nějak připravit, takže s tím mám práci.“ (Roman)

Tradiční rozdělení rolí tedy spočívalo především v tom, že ženy obstarávaly práci kolem dítěte a dále pak vaření, praní, žehlení a mytí nádobí. Muži zajišťovali výše zmíněné vysávání a opravy v domácnosti. Zajímavé bylo, že někteří muži řadí mezi domácí práce i hlídání dětí. Situaci v českých rodinách velice dobře dokresluje závěr z výzkumu Rodina 2005.

Tabulka 8: Kdo vykonává jednotlivé domácí práce v rodinách s dětmi v procentech

	vaření	mytí nádobí	praní	běžný úklid	žehlení	větší úklid	nákupy	drobné opravy
ženy	79,0%	65,6%	87,9%	68,3%	85,4%	54,5%	45,2%	16,5%
muži	7,3%	7,1%	5,4%	6,0%	5,0%	5,5%	12,1%	62,9%
oba společně	8,3%	11,9%	2,2%	17,1%	1,5%	32,2%	37,8%	9,6%
ostatní	5,4%	16,0%	4,5%	8,6%	8,1%	7,9%	4,9%	11,0%

Zdroj: Rodiče 2005.

Z tabulky také vyplývá, že domácí práce zajišťuje v českých domácnostech především žena. Muži tradičně zajišťují drobné opravy. Do kategorie ostatní spadají děti, jiní členové rodiny, placená služba nebo nikdo. Vysoký podíl této kategorie ve sloupci mytí nádobí je způsoben především dětmi, které zde tvoří celých 10,2 %.

Reflexe změn v otcovství

Požádala jsem otce, aby srovnali svůj přístup k otcovství s tím, jaký měl jejich otec. Jejich odpovědi lze rozdělit do dvou kategorií. Do první spadali otcové, kteří si všimli, že s dětmi **tráví více času** než jejich otec, jsou **schopnější v rané péči** a mají s dětmi **blíže vztah**. Druhou kategorií tvořili otcové, kteří se snažili rozdíly

minimalizovat, protože jejich otec je pro ně vzorem. Zajímavé je, že do druhé kategorie patřili především méně vzdělaní otcové (Aleš, Šimon a Lukáš).

6.3.4 Závěry výzkumu

Pokud tedy vztáhneme výsledky mého výzkumu a ostatních kvantitativních výzkumů provedených v ČR k definicím současného otcovství, zjistíme, že čeští otcové zůstávají zakotveni především v tradičních schématech otcovství. Samozřejmě se však i u nich objevují trendy, které jsou typické pro otce nové.

Posun k novějším formám otcovství je patrný především v jejich smýšlení. Muži své rodičovství aktivně plánují a jsou si také vědomi toho, že mohou nastoupit na rodičovskou dovolenou, byť o nástupu přemýšlejí pouze hypoteticky. Pokud by na RD přeci jenom nastoupili, což by se stalo pouze v případě, že by jejich partnerka brala výrazně vyšší plat než oni, jsou přesvědčeni, že by to zvládli a o dítě se postarali stejně dobře jako žena. Současní otcové si uvědomují, že tráví mnoho času v práci a nevěnují dětem tolik času, kolik by si přáli. Otcové u svých dětí podporují rozvoj talentu a rádi s nimi tráví volný čas. Jsou si také vědomi toho, že jsou v péči o malé dítě schopnější, než tomu bylo u jejich otců, a také s dětmi navazují emocionálně bližší vztah.

Prvky nového otcovství se však vyskytují i v jejich jednání. Muži se účastní porodu a někteří tento zážitek řadí mezi nejsilnější v životě. Otcové jsou schopni se o novorozence a malé dítě postarat a snaží se s dětmi trávit volný čas aktivně, především v přírodě. Otcové se také snaží aktivně předávat rodinné hodnoty a jsou si vědomi odpovědnosti za vzdělání dítěte.

Mezi hlavní faktory, které určují, že muži v ČR zůstávají tradičními otci, patří především intenzita péče o děti. Péče o malé dítě totiž v českých rodinách zůstává téměř výhradně doménou žen. Mezi další faktory se řadí vykonávání domácích prací. V této oblasti přetrvává tradiční rozdělení na mužské a ženské práce. Většinu domácích prací, tedy i těch, které jsou spojeny s dítětem, obstarávají převážně ženy. Otcové také vnímají jako svoji nejdůležitější roli v rodině především finanční zajištění. Díky tomu také tráví mnoho času v práci a na děti mají čas zejména o víkendu.

Protože jsou noví otcové definováni především tím, jak se zapojují do péče o děti, jak aktivně rozvíjejí emocionální vztah se svým dítětem a jak se zapojují do domácích prací, lze říci, že současní čeští otcové splňují pouze druhou podmínku v definici. Ačkoliv se u otců objevují nové trendy ve smýšlení a některé formy jejich jednání jsou typická

pro nové otce, v hlavních dvou sférách zůstávají otci tradičními. Většina aktivit, jimiž jsou noví otcové definováni, zůstává v českém prostředí v rámci hypotéz a nezávazných úvah.

Závěr

Práce pojednává o současném otcovství v České republice, především z pohledu vztahu otce a dítěte. Tento vztah jsem nejprve definovala na základě tří aspektů: legislativního, psychologického a z hlediska rozdílů mezi mateřstvím a otcovstvím. V posledním hledisku je do značné míry obsažen i sociologický aspekt. Tyto pohledy pak dohromady složily komplexní definici tohoto multidimenzionálního fenoménu, kterým otcovství bezpochyby je.

Na současném otcovství v České republice jsem zkoumala především to, do jaké míry splňují čeští muži prototyp nového otce a v jakých oblastech rodičovství zůstávají v tradičních schématech. Závěry z různých psychologických výzkumů totiž dokládají příznivý vliv angažovaného otcovství jak na dítě, tak i na otce. Děti, u nichž je otec více zapojen do péče, mají méně problémů s chováním, lepší výsledky ve škole a lepší sociální dovednosti. Muži, kteří se angažují v péči a výchově svých dětí, si tím zároveň upevňují dovednosti z hlediska schopnosti porozumět druhým a zlepšují si schopnost citového prožívání, což může vést k celkové větší spojenosti muže.

Soudobé teorie, které se zabývají otcovstvím, totiž tvrdí, že otcové přebírají některé role, které dříve v rodině zastávala matka. Jedná se především o péči o dítě a blízký emocionální vztah s ním. Na rozdílech mezi mateřstvím a otcovstvím se vědci do značné míry shodují, jejich původ lze však rozdělit do dvou myšlenkových směrů. První zastávají tradicionalisté, kteří vycházejí ze sociobiologie a tvrdí, že rozdíly mezi mateřstvím a otcovstvím jsou zakořeněny v genech člověka a také, že tyto rozdíly mají své opodstatnění, protože dítě potřebuje ke svému správnému vývoji dva přístupy. Druhý směr vychází z předpokladů sociálního konstruktivismu a tvrdí, že psychické předpoklady pro rodičovství mají obě pohlaví stejné a rozdílnosti a výhody, jež jsou u jednotlivých pohlaví předpokládány, jsou pouze výsledkem konstrukce, ideologických a kulturních vlivů.

Současné teorie striktně oddělují otce minulých generací a otce současné. Současní otcové nejen že od matek přebírají větší zapojení do péče, ale také se více věnují domácím pracím a činnostem, které se s rodinou pojí. Tito otcové nezastávají primárně funkci finančního zajištění rodiny, jak tomu bylo v historii po celá staletí, ale věnují se rozvoji dítěte a více rozvíjejí emoční vztahy s dítětem i matkou. Těmto novým otcům by také nevedl nástup na rodičovskou dovolenou, s níž by z hlediska péče o dítě neměli problém.

Z výsledku mého a z kvantitativních výzkumů vyplývá, že čeští otcové zůstávají spíše tradičními otci. Nesplňují totiž základní kritéria nového typu otce, kterými jsou

především aktivní zapojení do péče o dítě již od narození a zastávání domácích prací. V těchto oblastech zůstávají české rodiny u tradičního rozdělení rolí a otec zde zastává především roli živitele rodiny.

U českých mužů se však objevuje posun v jejich myšlení, muži své otcovství aktivně plánují, jsou informováni o rodičovské dovolené a dokonce přemýšlejí o svém nástupu na ni, byť pouze hypoteticky. Otcové si uvědomují, že tráví mnoho času v práci a rádi by s dětmi trávili čas i ve všední dny. Otcové jsou také schopni učinit reflexi toho, jak pojímal otcovství jejich otec a jak se tyto dva přístupy liší.

Prvky nového otcovství však můžeme vysledovat i v jednání otců. Muži se účastní porodu a jsou schopni se o novorozence postarat, byť tato aktivita není příliš častá. Muži tráví se svým dítětem čas aktivně a snaží se dětem předávat rodinné hodnoty.

To, že muži v České republice zůstávají tradičními otci, je způsobeno především finančním aspektem. Muži totiž mají v průměru o 7000 Kč vyšší příjem, a tak na rodičovskou dovolenou nastupuje většinou žena, která využije celou délku mateřské dovolené. Rodina tedy žije víceméně z jednoho příjmu, a proto musí muž trávit v práci mnoho času, který pak nemůže věnovat dětem a rodinným záležitostem. Po nástupu ženy do práce se již zaběhnutý systém rozdělení práce a péče nemění.

Použitá literatura

AMATO, Paul R. Father-Child Relations, Mother-Child Relations, and Offspring Psychological Well-Being in Early Adulthood. *Journal of Marriage and Family* [online]. 1994, 56, 4, [cit. 2010-05-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/353611?seq=1&Search=yes&term=Amato&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DAmato%26gw%3Djtx%26prq%3DAmato%252C%2BRivera%26Search%3DSearch%26hp%3D25%26wc%3Don&item=15&ttl=1932&returnArticleService=showArticle&resultsServiceName=doBasicResultsFromArticle>>.

AMATO, Paul R. ; RIVERA, Fernadno . Paternal Involvement and Children's Behavior Problems. *Journal of Marriage and Family* [online]. 1999, 61, 2, [cit. 2010-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/353755?seq=4&Search=yes&term=Rivera&term=Amato%2C&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DAmato%252C%2BRivera%26x%3D0%26y%3D0%26wc%3Don&item=1&ttl=118&returnArticleService=showArticle&resultsServiceName=doBasicResultsFromArticle>>.

BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím : aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha : Vyšehrad, 2002. 216 s.

ČSÚ [online]. 25.11. 2009 [cit. 2010-05-03]. Statistická ročenka České republiky 2009. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/kapitola/0001-09-2009-0400>>.

ČSÚ [online]. 25.3. 2010 [cit. 2010-05-03]. Zaostřeno na ženy a muže 2009. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/kapitola/1413-09-2009-16>>.

DUDOVÁ, Radka, et al. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. 166 s.

DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2008. 234 s.

ERHARD, Rotraut; JANIG, Herberg. *The consequences of father deprivation : An analysis of related literature*. Vienna : Federal Ministry of Social Security, 2006. 196 s. Dostupné z WWW: <<https://broschuerenservice.bmsg.gv.at/PubAttachments/Father%20Deprivation.pdf>>.

Evropská komise, [online]. 06-11-2006 [cit. 2010-04-20]. Evropská justiční síť, Rodičovská práva a povinnosti, ČR. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_cze_sk.htm>.

Father deprivation : An analysis of related literature. Vienna : Federal Ministry of Social Security, 2006. 196 s. Dostupné z WWW: <<https://broschuerenservice.bmsg.gv.at/PubAttachments/Father%20Deprivation.pdf>>.

GILLIGANOVÁ, Carol. *Jiným hlasem*. Praha : Portál, 2001. 191 s.

GROSSOVÁ, Veronika. *Rodičovská zodpovědnost* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 129 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta . Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/61117/pravf_m/>.

HASTRMANOVÁ, Šárka; DUDOVÁ, Radka. Otcové, matky a porozvodová péče o děti. In *Sociologické studie*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2007 [cit. 2010-04-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.soc.cas.cz/porozvodu/info/cz/25047/Pohledy-expertu-na-problematiku-porozvodoveho-rizeni.html>>.

KARSTEN, Hartmut. *Ženy-muži : genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha : Portál, 2006. 183 s.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, et al. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů : plány versus realita*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. 105 s.

Locus of control In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. PeterSb.org (Florida) : Wikipedia Foundation, 7 July 2004, 30 April 2010 [cit. 2010-05-01]. Dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Locus_of_control>.

LUPTON, Deborah; BARCLAY, Lesley. *Constructing fatherhood : discourses and experiences*. London : SAGE Publications Company, 1997. 170 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=ksKLYuk5kDQC&printsec=frontcover&dq=Lupton,+Barclay&source=bl&ots=4DyefvtUfo&sig=eM-wJFzsdxYzycvVAD8q3cvdIT4&hl=cs&ei=ZOXZS92wH6KHOM2b9P8P&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CBIQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false>.

MARSIGLIO, William, et al. Scholarship on Fatherhood in the 1990s and Beyond. . *Journal of Marriage and the Family* [online]. 2000, 62, 4, [cit. 2010-04-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/1566730?seq=6&Search=yes&term=new&term=fatherhood&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dnew%2Ffatherhood%26wc%3Don&item=7&ttl=2957&returnArticleService=showArticle&resultsServiceName=doBasicResultsFromArticle>>.

MAŘÍKOVÁ, Hana. *Sociologické studie* [online]. 1999 [cit. 2010-05-17]. Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé. Dostupné z WWW: <studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/143_99-6wptext.pdf>.

MAŘÍKOVÁ, Hana. Otcové v péči o děti. *SOCIOWeb : Sociologický webzin* [online]. 2006, 1, [cit. 2010-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=234&lst=120>>.

MAŘÍKOVÁ, Hana Pečující otcové: příběhy plné odlišností. In *Sociologický časopis*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2009 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/34c1e87455937f459a4ce65ff6b34168fffb0a16_514_MarikovaSC2009-1.pdf>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2010-05-17]. Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006 - 2009. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2991/Akcni_plan.pdf>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2004 [cit. 2010-05-13]. Národní zpráva o rodině. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2010-05-13]. Rodina. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2010-05-13]. Státní sociální podpora. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2#dsp>>.

NEŠPOROVÁ, Olga. *Harmonizace rodiny a zaměstnání : Rodiny s otci na rodičovské dovolené*. Praha : VÚPSV, 2005. 86 s.

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha : Portál, 2000. 171 s.

Podoby otcovství v ČR [online]. 2010 [cit. 2010-05-15]. Výsledky dostupné z prezentace z WWW: <<http://web.ilom.cz/>>.

RADIMSKÁ, Radka. Mateřství, otcovství a moc. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2002 [cit. 2010-02-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25061/Muzi-moc-a-emoce.html>>.

ROTREKLOVÁ, Klára . *Úloha otce při výchově dítěte – angažované otcovství* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2005. 45 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/75153/ff_b/>.

SAXONBERG, Steven . Právo na otce: Rodičovská "dovolená" ve Švédsku. In KŘÍŽKOVÁ, Alena , et al. *Práce a péče*. Praha : Knižnice sociologické aktuality, 2008. s. 125-143.

STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu : Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice : ALBERT, 1999. 228 s.

ŠMÍDOVÁ, Iva Pečovatelka otcovství: Zkušenost a genderové vztahy in *IVRIS Papers*, 2008 [online] [cit. 2010-05-17] Dostupný z WWW: <<http://ivris.fss.muni.cz/papers/index.php?page=cislap&id=1>>.

VALOUCHOVÁ, Anna. Aktivní otcovství jak zákon káže. In SEDLÁČEK, Lukáš ; PLESKOVÁ, Kateřina. *Aktivní otcovství*. Brno : NESEHNUTÍ Brno, 2008 [cit. 2010-05-11]. Dostupné z WWW: <http://nesehnuti.cz/publikace/Brozura_AO_na_web.pdf>.

WALL, Glenda ; ARNOLD, Stephanie How involved is involved fathering? : An Exploration of the Contemporary Culture of Fatherhood. In *GENDER & SOCIETY*.: SAGE Publications Company, 2007 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://gas.sagepub.com/cgi/content/abstract/21/4/508>>.

WALLEROVÁ, Radka. *IDNES.cz* [online]. 28. dubna 2010 [cit. 2010-05-03]. Nebojte se otcovské dovolené, vyzývá muže nová kampaň. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/nebojte-se-otcovske-dovolene-vyzyva-muze-nova-kampan-pdn-/domaci.asp?c=A100428_1376240_domaci_lpo>.

WILLIAMS, Stephen . What is Fatherhood: : Searching for the Reflexive father. *Sociology* [online]. 2008, 42, 3, [cit. 2010-05-19].

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

ZEMANOVÁ, Daniela. *Rovneprilezitosti.cz* [online]. 3.6.2008 [cit. 2010-05-03]. Jak vidí české soudy diskriminaci na trhu práce?. Dostupné z WWW: <<http://www.rovneprilezitosti.cz/poradenstvi.php?article=405&PHPSESSID=07f750a2e8d858332e87071db8c62e15>>.

ZOJA, Luigi. *Soumrak otců*. Praha: PROSTOR, 2005. 308 s.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet otců, kteří mají problémy s určením či popřením otcovství	20
Tabulka 2: Rodičovská zodpovědnost	21
Tabulka 3: Popis respondentů z vlastního výzkumu	34
Tabulka 4: Hlavní důvody vedoucí rodiče k rozhodnutí, že otec nezůstal na rodičovské dovolené	39
Tabulka 5: Průměrné měsíční hrubé mzdy v ČR rozdělené podle pohlaví	40
Tabulka 6: Reálná dělba činností v rámci rané péče o děti podle pohlaví (v procentech)	43
Tabulka 7: Zvládání rodinných a pracovních povinností	44
Tabulka 8: Kdo vykonává jednotlivé domácí práce v rodinách s dětmi v procentech	48

Seznam Grafů

Graf 1: Účast mužů u porodu v procentech	42
Graf 2: Podíl otců na péči o domácnost a děti v procentech	47

Seznam příloh

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru	
Příloha č. 2: Ukázkový rozhovor	

Přílohy

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru

SCENÁŘ ROZHOVORU

OBEČNÝ ÚVOD

1. Na začátek mi prosím řekněte něco o vašich dětech. Jak jsou staré? Jak se jmenují? Pohlaví?

PŘÍPRAVY NA POTOMKA, POROD

2. Bylo těhotenství vaší partnerky plánované? Jak jste se cítil, co jste dělal, když jste zjistil, že je vaše partnerka těhotná? Byl nějaký rozdíl mezi prvním a druhým dítětem?
3. Připravoval jste se nějak na porod a otcovství?
4. Byl jste u porodu? Jaký z toho máte zážitek? Případně proč jste tam nebyl?

NOVOROZENEČ

5. Jak jste vnímal první dny po návratu partnerky z porodnice?
6. Dokázal jste novorozence sám vykoupat a přebalit? Vstával jste někdy v noci k dítěti?
7. Změnil se nějak vztah s vaší partnerkou po narození dítěte?

ČINNOSTI S DĚTMI

8. Trávíte s dítětem volný čas i ve všední dny?
9. Jak si s dítětem nejraději hrajete?
10. Zastáváte doma nějaké domácí práce?

OTCOVSTVÍ OBEČNĚ

11. Vidíte nějaký rozdíl mezi tím, jaký jste otec vy, a jak se k otcovství stavěl váš otec?

12. Co si myslíte, že je z hlediska otcovství vaše silná stránka? A slabá stránka?

RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ

13. Víte, že v České republice mají muži možnost odejít na rodičovskou dovolenou? (vysvětlím rodičovskou dovolenou – dávky apod.)

14. Napadlo vás někdy, že byste na ni nastoupil? Co by Vás na ní lákalo? Proč byste na ní nenastoupil?

15. Myslíte si, že se otec může o dítě postarat stejně dobře jako matka?

16. Znáte ve vašem okolí nějakého otce, který na RD nastoupil? Co si o tom myslíte? Změnil se nějak Váš názor na něj?

17. Co si myslíte o otcovské dovolené ve Švédsku?

ZÁVĚR

18. Co od svého dítěte očekáváte? Máte nějaké sny s ním spojené?¹⁶

Příloha č. 2: Ukázkový rozhovor

Honza 34 let, ženatý

Programátor

VŠ Matematicko-fyzikální fakulta, obor informatika

3 děti – Kryštof- bude mu 7 let

Neli – 5 let

Nika – 2, 5 roku

1. Bylo těhotenství vaší partnerky plánované?

Ano bylo. No i když..

Můžeme jednotlivě.

První dítě určitě bylo plánované. Druhé nás překvapilo dost brzo a třetí plánované.

Jak jste se cítil, co jste dělal, když jste zjistil, že je vaše partnerka těhotná?

Velice dobrý, protože jsme to dlouho chtěli a usilovali jsme o to.

Byl nějaký rozdíl mezi prvním druhým dítětem?

To ne. Od začátku to vždy byla radost. Jen u té druhé jsme si říkali, že je to dříve než jsme chtěli, než že bychom si říkali, že nám to nějak kazí plány nebo něco takového

¹⁶ Otázka převzata z Dudová 2008

2. Cítil jste i nějaké obavy? Třeba jestli budete dobrý otec?

Při tom prvním dítěti jsem si to neuměl vůbec představit. To je jasný.

3. Připravil jste se nějak na své otcovství? Četl jste knížky? Ptal se kamarádů?

Vlastně moc ne. Nakoukl jsem do nějaké knihy. Ale s někým jsme se s Bárou radili.

2. Připravoval jsi se nějak na porod?

Byl jsem jednou na nějakých kurzech. Ale byla to taková komedie na jednu stranu. Teda mně to tak připadalo.

Byl jste u porodu?

Byl jsem u porodu.

4. A jaký z toho máte zážitek?

Že to bylo docela maso. Bylo to takový, jak se to řekne. Naturalismus, kde věci popisovali dost podrobně. Tak tohle bylo takový dost drsný.

A bylo to pro vás emotivní?

Emotivní to bylo taky. Ale i na pohled to bylo takový dost drsný.

Byl jste u všech tří porodů?

Ano byl. Ten první byl takový nejdramatičtější, takže ty druhé byly pro mě lehčí, protože jsem na to byl buď zvyklý nebo tak protože nebyly tak komplikované.

5. Jak jste vnímal první dny po návratu partnerky z porodnice?

Čekal jsem, že přijde změna, ale měl jsem z toho radost. Samozřejmě jsem se nevyspal. To je normální.

6. Dokázal jste novorozence sám vykoupat a přebalit?

Brzo jo. Tak za nějaký dny až týdny.

Vstával jste někdy v noci k dítěti?

Doteď vstávám k dítěti.

7. Změnil se nějak vztah s vaší partnerkou po narození dítěte?

Tak on se mění pořád. Málokterý zůstává takový stabilní. Tak myslím, že jsem si prožil takové to standardní, že se ta partnerka mně nevěnuje tolik, co do té doby. To musím říct, že jo. Časem se ten vztah přetvořil do rodiny. Už nejsme sami, máme děti. Úplně to asi neumím popsat.

8. Trávíte s dítětem volný čas i ve všední dny?

Občas. Dvakrát týdně určitě.

9. Jak si s dítětem nejradyji hraje?

Líbí se mi takové ty myšlenky, že se dítě má věnovat tomu, co ho zrovna baví. Takže se často věnujeme věci, která je baví a bere a snažím se, aby se v tom rozvíjely. Jinak standardně sporty, procházky a takový věci.

10. Zastáváte doma nějaké domácí práce?

Určitě stavím zdi /smích/. Většinu domácích prací dělá Bára a já jí pomáhám nebo občas to dělám za ní a spíš dělám takový ty vyráběcí a opravovací práce. Ty zastávám automaticky zase já.

11. Vidíte nějaký rozdíl mezi tím, jaký jste otec vy, a jak se k otcovství stavěl váš otec?

Já si to nepamatuju. Já si pamatuju mnohem víc, jak se k tomu stavěla moje máma, než jak se k tomu stavěl táta. Občas jsem o tom i přemýšlel, jaký byl můj táta táta. A pořádně nevím. Nebyl příliš výrazný. Když jsem přemýšlel o tom, co si pamatuju z dětství, tak toho moc není.

Není to tím, že s vámi netrávil moc času?

Já si myslím, že nějaký čas se mnou trávil, ale nebylo to příliš osobní. Bylo to takový skupinový.

12. Co si myslíte, že je z hlediska otcovství vaše silná stránka? A slabá stránka?

/Smích/. To otcovství se mi popisuje špatně nějak měřitelně. Myslím si, že ten výsledek bude vidět až za spoustu let. A ještě, že nebude úplně jasný, jakou v tom ten člověk hrál roli.

Tak co si myslíte, že teď děláte dobře?

Cokoli co dělám, se snažím dělat dobře. To by měl asi hodnotit někdo **jinej** než já. Tak věci, **který** si myslím, že bych měl dělat, se snažím dělat. Podobně se snažím nedělat věci, **který** si myslím, že bych neměl dělat. Možná něco k tomu, když se člověk dívá na ty děti, tak vidí, že jsou hodný, poslušný, nějaký vnímavý, což si myslím, že je dobře. Myslím si, že jsou maličko nějaký přecitlivělý, ale nevím, jestli je to vlivem výchovy nebo prostě přirozeností.

13. Víte, že v České republice mají muži možnost odejít na rodičovskou dovolenou?

Vím.

14. Napadlo vás někdy, že byste na ni nastoupil?

Jo, napadlo, ale spíš z legrace.

15. Co by vás na tom lákalo?

Příliš nic. Že by člověk trávil čas s dětmi, ale byla to spíš legrace, než že bych to myslel opravdu vážně.

Lákalo by vás na ní to, že byste byl s dětmi?

Tak od toho ta rodičovská dovolená je, že člověk tráví čas s dětmi.

Proč byste na ni nenastoupil?

Hlavní důvod je finanční stránka.

A jsou ještě jiné důvody?

Jsem vcelku zastánce takových konzervativních hodnot. Že je to role ženy se o děti starat. I kdybych se o ně třeba musel starat a neměl bych jinou možnost, tak bych se stejně snažil skloubit obě ty role. To, že budu rodinu živit a i to, že budu vychovávat děti. Abych k tomu nevyužíval jakoby stát. Prostě podporu. K tomu, abych se věnoval nějakou dobu jenom výchově na plný úvazek. To mi připadá, že není potřeba.

16. *Myslíte si, že se otec může o dítě postarat stejně dobře jako matka?*

Myslím, že jo. Ale myslím si, že tam nějaký jakoby role jsou. Teď je otázka, co je to postarat. Myslím si, že děti, které nemají jednoho z rodičů, tak co se týká psychické stránky, tak to není úplně ono. A druhá věc je, že když to někdy jinak prostě nejde, tak je to možný.

17. *Znáte ve vašem okolí nějakého otce, který na rodičovskou dovolenou nastoupil? Změnil se nějak Váš názor na něj?*

Neznám.

18. *Představuji model dvouměsíční otcovské dovolené ve Švédsku. Využil byste tuhle možnost?*

Asi bych toho využil. Ona je to většinou otázka nějakého vztahu se zaměstnavatelem. Třeba se to dá udělat i jinak. Jakoby si tu dovolenou vzít, aniž by to bylo podpořený zákonem. To je těžký. Asi bych toho býval využil rád, ale je otázka jestli bych toho využil prakticky.

19. *Co od svého dítěte očekáváte? Máte nějaké sny s ním spojené?*

Tak já mám jako takový základní měřítko, který od dětí očekávám. To je, že budou poslouchat. To je vlastně jedna ze základních rodičovských povinností, který já vidím, je, že je naučí, že budou poslouchat. A potom nějaký další očekávání, který mám. Nemyslím si, že bych to od nich nějak vyžadoval nebo že by to byla úplná povinnost toho rodiče. Tak jedna je, že je chci normálně připravit na život. A jelikož jsem křesťan, tak mám očekávání, že moje děti budou v tom pokračovat. Pak bych rád, aby v životě využily to, co jim jde. A úplně nemám takový očekávání, že bych se jako snažil je napasovat do

nějaké role, která by se mi líbila. Klasická rodičovská manipulace. Člověk ale vcelku s radostí vidí, když je na těch dětech něco, co jde i jemu, ale jak to dopadne, to je otázka.